

Memorie van toelichting

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering en enige andere wetten, in verband met de aanpassing van de maatregel ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel (verruiming mogelijkheden voordeelontneming)

Algemeen

1. Inleiding

Met het afnemen van criminele winsten kunnen belangrijke slagen worden toegebracht in de strijd tegen de lucratieve georganiseerde misdaad. Deze vorm van misdaad wordt gepleegd in de verwachting dat daarmee aanzienlijke winsten kunnen worden gerealiseerd. Een effectief instrumentarium om criminele winsten af te nemen raakt zo rechtstreeks aan de drijfveren voor het plegen van deze vormen van misdaad. Dit voorstel verbreedt dit instrumentarium en verruimt de mogelijkheden voor confiscatie. Opsporingsdiensten en Openbaar Ministerie kunnen de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit daarmee beter uitgerust en doeltreffender ter hand nemen.

Het voorstel strekt daarmee tot uitvoering van het Coalitieakkoord (Kamerstukken II 2006/07, 30891, nr. 4) waarin het beleidsvoornemen van dit kabinet tot uitdrukking is gebracht om tot een versterking van het ontnemingsinstrumentarium te komen. Daaropvolgend ben ik in het versterkingsprogramma aanpak georganiseerde criminaliteit en financieel-economische criminaliteit, dat op 13 december 2007 aan de Tweede Kamer werd gezonden (Kamerstukken II 2007/08, 29911, nr. 10), op het ontnemingsinstrument ingegaan. Naast een aanpassing en verruiming van de wettelijke mogelijkheden tot afnemen van criminele winsten is in het versterkingsprogramma gewezen op knelpunten die aan ontneming maar ook aan het afnemen in den brede zijn verbonden. Een wezenlijk knelpunt daarbij houdt verband met de omstandigheid dat het afnemen van criminele winsten in de strafrechtelijke behandeling van misdrijven ook nu nog niet de plaats heeft die het toekomt. De nadruk ligt traditioneel op de vervolging en bestraffing van daders. Om hierin de noodzakelijke verandering te brengen, heb ik een aantal maatregelen aangekondigd. Binnen het Openbaar Ministerie en de politie zal worden bewerkstelligd dat het afnemen van crimineel vermogen een vanzelfsprekend onderdeel is van de keuze voor de benadering van misdrijven. Daartoe heb ik voorzien in een versterking van de sturing door het Openbaar Ministerie bij de prioritering van zaken met het oog op de vergroting van de mogelijkheden tot het ontnemen en afnemen van

criminele winsten. De capaciteit hiertoe is bij het Openbaar Ministerie en de politie vanaf 2008 uitgebreid en zal uiterlijk in 2011 op peil zijn gebracht. Daarnaast wordt ingezet op een versterking van de expertise in termen van capaciteit en kwaliteit ten behoeve van zwaardere en complexere zaken. Hiertoe zal bij het Bureau Ontneming Openbaar Ministerie (BOOM) uiterlijk eind 2009 een informatiedesk als organisatieonderdeel worden ingericht waar kennis en ervaring worden gebundeld. Deze informatiedesk zal samenwerken met informatiediensten van politie en bijzondere opsporingsdiensten.

Voor de toepassing van de ontnemingswetgeving heb ik uitdrukkelijk in het versterkingsprogramma gesignaleerd dat niet in alle gevallen (tijdig) beslag wordt gelegd op de vermogensbestanddelen van de verdachte. Dit leidt in de praktijk tot een onnodige discrepantie tussen de bedragen die door de rechter aan maatregelen worden opgelegd en de bedragen die daadwerkelijk op het vermogen van de veroordeelde worden verhaald. Ook dit is een wezenlijk knelpunt: de discrepantie raakt rechtstreeks aan de effectiviteit van het instrument van ontneming en daarmee aan de geloofwaardigheid van de strijd tegen de georganiseerde misdaad. Evaluaties van de bestaande ontnemingswetgeving gaven aan dat het wetgevingsinstrumentarium toereikend was maar dat het voornamelijk de uitvoering zich voor verbetering leende. Zo gaf het WODC-onderzoek "Evaluatie grote ontnemingszaken" (2004) mijn ambtsvoorganger geen aanleiding tot aanpassing van het wettelijk instrumentarium (Kamerstukken II 2003/04 26268, nr. 6). Ook daarna is gewezen op het belang van de inzet van het bestaande instrumentarium, in het bijzonder op het vroegtijdig verrichten van financieel onderzoek en het vroegtijdig leggen van conservatoir beslag (Kamerstukken II 2005/06, 17050, nr. 319). Het belang van de inzet van dit instrumentarium kan niet voldoende worden benadrukt, al zie ik aanleiding het afnemen ook met wettelijke voorzieningen te bevorderen. Voor die zaken waarin het niet mogelijk is gebleken om vroegtijdig van de bestaande beslagvoorzieningen gebruik te maken is, naast een verruiming van de beslagregeling, een versterking van de strafvorderlijke verhaalsbevoegdheden een noodzakelijkheid. Wanneer er aanleiding bestaat te veronderstellen dat de veroordeelde wel in staat, maar onwillig is aan zijn betalingsverplichting te voldoen, kan daartegen worden opgetreden. Ook bij de vaststelling van de hoogte van het voordeel zie ik aanleiding voor een aanscherping van de wettelijke regeling. Daar waar dat passend en mogelijk is, wordt het aan de veroordeelde gelaten om inzicht te geven in de herkomst van zijn vermogen. Met de voorgestelde introductie van een wettelijk bewijsvermoeden over de herkomst van het vermogen van de veroordeelde, wordt hierin voorzien.

2. Hoofdpijnen van het wetsvoorstel

Met het wetsvoorstel wordt voorzien in een aanvulling van de gronden voor verbeurdverklaring (§3) en de introductie van wettelijke bewijsvermoedens betreffende de criminele herkomst van het vermogen van de veroordeelde (§4). Het wetboek van Strafvordering ondergaat belangrijke wijzigingen met de verruiming van mogelijkheden tot het leggen van "anderbeslag" (§5) en de introductie van een onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde. Dit onderzoek kan een aanvang nemen nadat de betalingsverplichting onherroepelijk is geworden (§6). Met de mogelijkheid te voorzien in een bijkomende straf van het reisverbod, wordt tenslotte voorkomen dat veroordeelden na hun straf te hebben uitgezeten, in den vreemde alsnog het genot kunnen hebben van vermogen dat elders is ondergebracht. De genoemde onderdelen worden in de navolgende paragrafen besproken. Waar aangegeven wordt daarbij ingegaan op de ingewonnen adviezen van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR), de Raad voor de rechtspraak (Rvdr), het Openbaar Ministerie, de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) en de Raad van Hoofdcommissarissen (RHC).

3. De verruiming van de bijkomende straf van verbeurdverklaring

3.1 Algemeen

Naast het instrument van de ontnemingsmaatregel kunnen ook andere instrumenten worden ingezet met het doel aan een veroordeelde te ontnemen wat hem rechtens niet toekomt. In voorkomende gevallen is ook het instrument van de verbeurdverklaring hiertoe in het bijzonder geschikt. Met de inzet van deze bijkomende straf kan een vergelijkbaar resultaat worden bereikt, evenwel zonder dat een afzonderlijke ontnemingsprocedure behoeft te worden gevoerd. Daarmee draagt een verruiming van de reikwijdte van dit instrument bij aan een efficiënt afnemen.

Met de introductie van de ontnemingswetgeving per 1 maart 1993 werd voorzien in een aanpassing van de bijkomende straf van de verbeurdverklaring (artikel 33a Sr). Met deze aanpassing werd het toepassingsbereik van deze bijkomende straf verkleind om zo tot een heldere afgrenzing tot de nieuwe maatregel te geraken. Inmiddels kan worden geconstateerd dat deze scheiding door de opsporingspraktijk in hoge mate als kunstmatig wordt ervaren, terwijl bij het afnemen van crimineel vermogen juist ook successen worden geboekt met de inzet van het instrument van verbeurdverklaring. Het volgen van een afzonderlijke ontnemingsprocedure is in deze gevallen dan niet noodzakelijk. Met de verruiming van de reikwijdte van de bijkomende straf van

verbeurdverklaring, wordt aldus uitvoering gegeven aan het gezichtspunt dat ook langs andere wegen dan door middel van de formele ontnemingsmaatregel kan worden bereikt dat aan de veroordeelde crimineel wordt ontnomen hetgeen hem rechtens niet toekomt. De aanpassing van de regeling van de verbeurdverklaring kan voorts worden gezien tegen de achtergrond van het Coalitieakkoord, waarin een uitbreiding is aangekondigd van het toepassingsbereik van de met het afnemen samenhangende wetgeving. Ook winsten die met kleine vergrijpen worden behaald moeten kunnen worden afgenomen. De voorgestelde uitbreiding draagt hieraan bij.

3.2 Toepassingsbereik en overlap met ontnemingsmaatregel

Tot de voorwerpen die verbeurd kunnen worden verklaard behoren de voorwerpen die aan de veroordeelde toebehoren of die hij geheel of ten dele ten eigen bate kan aanwenden en die geheel of grotendeels door middel van het strafbare feit zijn verkregen (artikel 33a, eerste lid, onderdeel a, Sr). Hiermee zijn categorieën van voorwerpen aangeduid die kunnen worden aangemerkt als opbrengst van een strafbaar feit. Met de uitbreiding kunnen ook voorwerpen die niet rechtstreeks afkomstig zijn van het strafbare feit waarvoor een veroordeling plaatsheeft maar die uit de baten daarvan zijn verkregen worden verbeurd verklaard. Zo komen ook voorwerpen die met de opbrengsten van het strafbare feit zijn aangeschaft voor verbeurdverklaring in aanmerking. Ook hetgeen in het verband van de ontnemingsmaatregel als "vervolgprofijt" pleegt te worden aangeduid, kan zo met het instrument van de bijkomende straf van verbeurdverklaring van de veroordeelde worden afgenomen. Met dit vervolgprofijt wordt de meeropbrengst aangeduid die met het primair behaalde voordeel is verkregen.

Erkend moet worden dat de overlap met hetgeen met de maatregel van ontneming kan worden afgenomen door middel van het voorstel in zeker opzicht wordt vergroot. Dit roept de vraag op naar de noodzaak van afgrenzing tussen beide modaliteiten en de regulering van de toepassing. In dit verband hecht ik er aan het eigen karakter van deze middelen te benadrukken. De ontnemingsmaatregel staat geheel ten dienste aan een zoveel mogelijk geobjectiveerde vaststelling van de hoogte van een door de veroordeelde verkregen voordeel. Er wordt rechtsherstel beoogd door aan de veroordeelde te ontnemen hetgeen hem rechtens niet toekomt. Het reparatoire karakter van dit instrument komt tot uiting in de keuze voor de vormgeving als maatregel. Deze maatregel wordt opgelegd in een van de strafzaak afgezonderde procedure waardoor de vaststelling van de hoogte van het voordeel ook niet interfereert met de afwegingen die aan de straftoemeting ten grondslag liggen. De objectieve vaststelling van de hoogte van dit voordeel, maakt geen deel uit van het afgewogen sanctiepakket naar aanleiding van

de veroordeling voor een strafbaar feit. Geheel anders is dit wanneer de (bijkomende) straf van verbeurdverklaring wordt opgelegd, als onderdeel van de in artikel 350 Sv aangeduide beslissing omtrent de oplegging van straf of maatregel. Dit geheel van op te leggen sancties dient proportioneel te zijn in de relatie tot de ernst van het gepleegde feit en daarbij zal de rechter in zijn algemeenheid betekenis doen toekomen aan omstandigheden die verband houden met de persoon van de verdachte. Dit komt onder meer tot uitdrukking komt in de toepasselijkheid van het draagkrachtbeginsel. Dit in artikel 24 Sr neergelegde beginsel strekt ertoe te voorkomen dat de veroordeelde onevenredig in zijn inkomen en vermogen wordt getroffen. Aldus kunnen bij de toepassing van de bijkomende straf van verbeurdverklaring de ernst van het feit en de persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde matigend werken op hetgeen uiteindelijk zal worden afgenomen.

Het beschreven eigen karakter van beide modaliteiten geeft mij aanleiding te veronderstellen dat de opsporingpraktijk, in het zicht van het oordeel van de rechter, passend zal omgaan met de keuze voor het instrument waarmee criminele winsten worden afgenomen. De merites van de concreet voorliggende zaak kunnen dan beslissend zijn bij de keuze voor ontneming of verbeurdverklaring.

4 Aanpassingen in artikel 36e Sr en de omkering van de bewijslast

4.1 Huidig recht

Een vordering tot ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel vormt aanleiding voor de rechter te onderzoeken of er voordeel is genoten, op welke hoogte dit is te schatten en tenslotte op welke hoogte de betalingsverplichting dient te worden vastgesteld. Een vordering is gebaseerd op hetzij artikel 36e Sr, tweede, hetzij het derde lid. Het in artikel 36e Sr neergelegde stelsel leent zich voor vereenvoudiging. Met dit voorstel wordt hierin voorzien. De vereenvoudiging krijgt vorm in het terugbrengen van het aantal varianten waarin de maatregel kan worden opgelegd. Daarnaast houdt het voorstel een belangrijke bewijsrechtelijke voorziening in. Met het opnemen van een wettelijk bewijsvermoeden in artikel 36e, derde lid, Sr wordt van de veroordeelde inzicht verlangd in de herkomst van zijn vermogen (omkering van de bewijslast).

Met de genoemde artikelleden van artikel 36e Sr wordt de wijze van berekening niet dwingend voorgeschreven. Bij ontneming op grond van artikel 36e, tweede lid, Sr wordt doorgaans uitgegaan van een berekening van de opbrengst per afzonderlijk feit (transactiebasis). Ook veronderstelt dit tweede lid een voorafgaande schuldvaststelling

voor de afzonderlijke feiten die in een ontnemingsvordering worden betrokken. Ingevolge het derde lid van artikel 36e kunnen het bij de veroordeelde aangetroffen vermogen of de uitgaven die deze gedurende een bepaalde periode heeft gedaan, als uitgangspunt van de berekening worden genomen. Het vermogen waarvoor geen legale bron van herkomst aanwijsbaar is, kan hier als grondslag voor de vordering dienen. Bij ontneming op grond van artikel 36e, derde lid, Sr, geldt voorts de verplichting tot het instellen van een strafrechtelijk financieel onderzoek. De in de Aanwijzing Ontneming van het College van procureurs-generaal (Stcrt. 2009, 40) beschreven methoden van kasopstelling en vermogensvergelijking sluiten aan bij ontneming op grond van het derde lid, maar lenen zicht ook voor toepassing in verband met het tweede lid. Ook de rechtspraak is in deze zin gevestigd.

4.2 Voorstel

Met het voorstel wordt het aantal varianten in artikel 36e Sr teruggebracht zodat de regeling aan helderheid wint. Dit treft in het bijzonder artikel 36e, tweede lid, Sr. Met de aanpassingen in artikel 36e, derde lid, Sr wordt van de veroordeelde nadrukkelijker dan voorheen gevraagd inzicht te verschaffen in de herkomst van zijn vermogen. Hoewel te allen tijde aanzienlijke inspanningen zullen moeten worden verricht om zicht te krijgen op het vermogen van de veroordeelde, wordt de positie van het Openbaar Ministerie bij het verzamelen van gegevens ter onderbouwing van de vordering met de voorgestelde voorziening aanzienlijk versterkt. Deze voorstellen zijn in lijn met hetgeen de geconsulteerde adviesorganen in hun commentaren naar aanleiding van het ontwerp hebben opgemerkt over de verdeling tussen artikel 36e, tweede en derde lid, Sr. Daarbij is tot uitdrukking gebracht dat de keuze voor een grondslag van de vordering uiteindelijk in zekere zin toevallig tot stand komt, in die zin dat de keuze afhankelijk is van aangetroffen gegevens. In dit verband wijst de RHC op de omstandigheid dat niet de zwaarte van de zaken beslissend is bij de keuze. Tenslotte heeft de RHC gewezen op de bewerkelijkheid van de methoden van kasopstelling en vermogensvergelijking, waarvan het gebruik een aanzienlijke personele inzet vergt. De voorgestelde regeling komt hieraan tegemoet.

4.3 Artikel 36e, tweede lid, Sr

Artikel 36e, tweede lid, Sr leent zich voor vereenvoudiging. Op deze grondslag komen naar huidig recht voor ontneming in aanmerking: het voordeel dat is verkregen door middel van of uit de baten van het strafbaar feit waarvoor de betrokkene is veroordeeld, feiten die daaraan soortgelijk zijn en waaromtrent voldoende aanwijzingen bestaan dat

ze door de veroordeelde zijn begaan (soortgelijke feiten) en andere feiten waarvoor een geldboete van de vijfde categorie kan worden opgelegd en waaromtrent voldoende aanwijzingen bestaan dat ze door de veroordeelde zijn begaan ("vijfde categorie-feiten"). Een afzonderlijke tenlastelegging en bewezenverklaring voor deze "soortgelijke feiten" en "vijfde categorie-feiten" is niet vereist. Wel gaat artikel 36e, tweede lid, Sr uit van een afzonderlijke schuldvaststelling voor deze feiten. Deze krijgt vorm in de rechterlijke vaststelling dat er "voldoende aanwijzingen" bestaan dat de veroordeelde deze feiten heeft begaan.

Ter uitvoering van het coalitieakkoord heb ik bezien op welke wijzen de mogelijkheden om ter zake van lichte(re) feiten te ontnemen kunnen worden vergroot en verhelderd. Aan de relatieve zwaarte van de feiten waarvoor een veroordeling heeft plaatsgehad worden geen eisen gesteld en ontneming ter zake van lichte vergrijpen is in zoverre dan ook reeds mogelijk. Met het vereiste van soortgelijkheid en de verwijzing naar een geldboete van de vijfde categorie als voorwaarde voor toepassing, wordt beoogd een begrenzing aan te brengen in de feiten die, zonder dat daaraan een afzonderlijke veroordeling ten grondslag hoeft te liggen én zonder dat er een strafrechtelijk financieel onderzoek (sfo) is ingesteld, in de ontnemingsvordering worden betrokken. Ook aan de relatieve zwaarte van "soortgelijke feiten" worden geen eisen gesteld. Zij behoeven enkel tot dezelfde delictscategorie behoren als het feit waarvoor een veroordeling plaatshad. Anders is dit ten aanzien van de zogenoemde "vijfde categorie"-feiten die in de vordering kunnen worden betrokken zonder dat een voorafgaand sfo werd ingesteld. In de toelichting op het amendement waarbij deze derde variant werd ingevoegd werd benadrukt dat het mogelijk moest zijn de ontnemingsvordering eveneens te baseren op andere (zwaardere) feiten door dezelfde veroordeelde begaan (Kamerstukken II 1991/92, 21504, nr. 16). Hierbij geldt echter dat de verwijzing naar strafbare feiten waarvoor een geldboete van de vijfde geldboetecategorie kan worden opgelegd ook de invloed impliceert van bijzondere strafverhogende bepalingen. Ik doel hiermee op bepalingen als artikel 23, zevende lid, Sr, en artikel 6, eerste lid, onderdeel 4 van de Wet op de economische delicten. Ingevolge deze bepalingen kan in de zich daartoe lenende gevallen, een geldboete van de naast hogere categorie worden opgelegd. Hiermee wordt het normatief karakter van een verwijzing naar een geldboete van de vijfde categorie als vereiste voor toepassing van verschillende ontnemingsvarianten gerelativeerd.

Het beperkende karakter van het vereiste van soortgelijkheid en de verwijzingen naar feiten waarvoor een geldboete van de vijfde categorie kan worden opgelegd kan worden gerelativeerd en de toegevoegde waarde van deze vereisten is daarom beperkt. Deze vaststellingen vormen aanleiding voor te stellen de afzonderlijke vermelding van artikel

36e, tweede lid, Sr te doen vervallen. Daarmee wordt ontneming op grond van artikel 36e, tweede lid, Sr mogelijk ter zake het strafbare feit waarvoor de betrokkene is veroordeeld en daarnaast ter zake van andere strafbare feiten waaromtrent voldoende aanwijzingen bestaan dat ze door de veroordeelde zijn begaan. Het vereiste van "voldoende aanwijzingen" blijft onverkort gehandhaafd. Waaruit deze voldoende aanwijzingen bestaan, behoeft zoals voorheen niet afzonderlijk te worden gemotiveerd. Wel kan in dit verband worden gewezen op de rechtspraak over de motiveringsverplichting ingevolge artikel 359, tweede lid, Sv. Deze maakt duidelijk dat de rechter in de ontnemingsprocedure slechts gemotiveerd zal kunnen afwijken van een standpunt dat duidelijk, door argumenten geschraagd en voorzien van een ondubbelzinnige conclusie door of namens degene tegen wie de ontnemingsvordering zich richt, naar voren wordt gebracht (Hoge Raad, 6 november 2007, NJ 2008, 287). Een dergelijk standpunt kan ook een ontkenning inhouden van de betrokkenheid bij andere feiten dan de ten laste gelegde. Ik onderschrijf in dit verband het in zijn commentaar naar voren gebrachte standpunt van de Rvdr dat dergelijke voldoende aanwijzingen ook kunnen worden gevonden in de omstandigheid dat de veroordeelde geen verklaring biedt voor de aanwas van zijn vermogen, zonder dat deze aanwas kan worden verklaard uit de feiten waarvoor wel een veroordeling plaatshad. De NOVA heeft in zijn commentaar naar aanleiding van het ontwerp er op gewezen dat met het voorstel meer dan voorheen zal worden ontnomen zonder voorafgaand sfo terwijl het voorstel niet bijdraagt aan het vergroten van de mogelijkheden om voor kleine vergrijpen te ontnemen. Ik ben van oordeel dat met het doen vervallen van deze vereisten de regeling vooral aan helderheid wint. De mogelijkheden om lichte(re) vergrijpen in de ontnemingsvordering te betrekken, worden zo gezien inderdaad niet vergroot, maar vereisten die in de praktijk aan de regeling niets wezenlijks blijken toevoegen, worden ook niet langer gesteld. Ten aanzien van de veronderstelling van de NOVA dat de voorstellen slechts ertoe zullen leiden dat er meer dan voorheen zonder sfo zal worden ontnomen, merk ik op dat daarmee wordt miskend dat ook met de huidige redactie van artikel 36e, tweede lid, Sr reeds zonder voorafgaand sfo ter zake van zware vergrijpen kan worden ontnomen.

4.4 "Omkering bewijslast"

Met een aanpassing van artikel 36e, derde lid, Sr is tenslotte voorzien in de introductie van een wettelijk bewijsvermoeden. Deze voorziening strekt ertoe om meer dan voorheen te komen tot een aanpassing van de stelplicht van het Openbaar Ministerie. Het uitgangspunt was dat het Openbaar Ministerie de vordering van het te ontnemen voordeel moest onderbouwen met gegevens. Met de introductie van het bewijsvermoeden, zal nu ook de veroordeelde moeten kunnen aantonen dat hij zijn

vermogen op een legale wijze heeft verkregen. Ik geef hiermee uitvoering aan mijn toezegging op dit punt aan de leden van de CDA-fractie bij gelegenheid van de behandeling van de begroting van het Ministerie van Justitie, om bij die zaken waarbij een criminele loopbaan, bijvoorbeeld in de drugshandel, aanleiding geeft om voor een periode van een aantal jaren ermee rekening te houden dat de vermogensopbouw van de veroordeelde gerelateerd is aan diens criminele activiteiten (Aanhangsel Handelingen II, 2008/09, nr. 20). Ook het Openbaar Ministerie heeft in zijn commentaar op het ontwerp aandacht gevraagd voor de verdeling van de bewijslast. Het heeft daarbij gewezen op de wettelijke vormgeving van de confiscatiebeslissingen in het Verenigd Koninkrijk. Hoewel dit stelsel wezenlijk van het Nederlandse verschilt, biedt het interessante aanknopingspunten waarmee het Nederlandse stelsel kan worden verrijkt. De in het Verenigd Koninkrijk geldende regeling is neergelegd in de "Proceeds of Crime Act 2002" (POCA 2002) en de Serious Crime Act 2007 (SCA 2007). Hierin kan, kort gezegd, het bestaan van een "criminal lifestyle" aanleiding zijn om tot een bewijslastomkering te geraken. De rechter zal hebben te oordelen dat er sprake is van een dergelijke "criminele levensstijl" en dit kunnen aannemen wanneer er sprake is van een veroordeling wegens bepaald aangewezen (zware) misdrijven die naar hun aard geschikt zijn om aanzienlijke winsten te genereren. De vaststelling dat sprake is van een criminele levensstijl heeft tot gevolg dat de rechter toepassing geeft aan een wettelijk bewijsvermoeden dat ertoe noopt dat de veroordeelde inzicht verschaft in de herkomst van diens vermogen. Dit wettelijk bewijsvermoeden kan reeds worden gevonden in de Drug Trafficking Offences Act 1994 (DTA 1994) en houdt hierin dat wanneer een persoon wordt veroordeeld ter zake van een opiumdelict alle inkomsten die deze persoon in de zes jaar voorafgaand aan de veroordeling heeft gehad en alle uitgaven die hij in die periode heeft gedaan worden geacht afkomstig te zijn of in verband te staan met deze delicten. Dit vermoeden kan door de veroordeelde worden weerlegd. Een weerlegging geschiedt 'on the balance of probabilities', hetgeen naar Nederlandse maatstaven vergelijkbaar is met de burgerlijke bewijsstandaard van "aannemelijkheid". In dit verband wordt wel gesproken over een omkering van de bewijslast.

De in het Verenigd Koninkrijk geldende regeling leent zich er vanzelfsprekend niet voor om één op één te worden vertaald naar de Nederlandse situatie. Wel kunnen elementen daaruit tot inspiratie dienen. In het bijzonder doel ik dan op de introductie van het hiervoor genoemde wettelijk bewijsvermoeden dat in het ontwerp een plaats krijgt in artikel 36e, derde lid, Sr. Wanneer de ontnemingsvordering verband houdt met een veroordeling wegens een zwaar en potentieel lucratief misdrijf wordt ervan uitgegaan dat alle uitgaven die de veroordeelde in een periode van zes jaren voorafgaand aan het plegen van dat misdrijf heeft gedaan, wederrechtelijk verkregen voordeel belichamen. De

veroordeelde zal dan aannemelijk moeten maken hoe hij zijn vermogen op legale wijze heeft verkregen. Met de introductie van het wettelijk bewijsvermoeden wordt een nieuwe standaard gecreëerd in die strafzaken waar een veroordeling wegens een ernstig misdrijf ten grondslag ligt aan de ontnemingsvordering en tevens aannemelijk is dat het plegen van dit misdrijf of andere strafbare feiten tot financieel voordeel hebben geleid. Deze mogelijkheid ligt reeds in artikel 36e Sr besloten. In het advies van het Openbaar Ministerie zie ik evenwel aanleiding het gebruik van dit bewijsvermoeden verder te stimuleren, ook zonder dat een voorafgaand ingesteld strafrechtelijk financieel onderzoek daartoe de aanzet vormt.

Overige elementen uit de in het Verenigd Koninkrijk geldende regeling, lenen zich er minder voor naar het Nederlandse stelsel te worden vertaald. In dat verband wijs ik op de vaststelling dat de veroordeelde er een "criminele levensstijl" op na houdt. Ook zonder een dergelijke vaststelling is het met dit voorstel mogelijk om van de veroordeelde inzicht te verlangen in de herkomst van bij hem aangetroffen vermogen. De eis om in aanvulling op de veroordeling voor een strafbaar feit te geraken tot de rechterlijke vaststelling van een "criminal lifestyle" als voorwaarde voor toepassing van het bewijsvermoeden, behoeft de regeling niet te stellen. De aannemelijkheid dat naast het feit waarvoor een veroordeling plaatshad, ook andere strafbare feiten ertoe hebben geleid dat de veroordeelde voordeel heeft genoten, acht ik voldoende voor de toepassing van het bewijsvermoeden. Het is, in lijn met het huidige artikel 36e, derde lid, Sr niet noodzakelijk dat deze andere feiten door de veroordeelde zelf zijn begaan.

Evenmin acht ik het noodzakelijk te geraken tot de aanwijzing van categorieën van strafbare feiten waarvan verondersteld kan worden dat zij – als potentieel lucratief – tot voordeel hebben geleid. Een algemene verwijzing naar de relatieve zwaarte van een strafbaar feit sluit naar mijn oordeel beter aan bij de in de Nederlandse wetboeken besloten liggende systematiek. Ik sluit in dit verband aan bij misdrijven die naar de wettelijke omschrijving worden bedreigd met een geldboete van de vijfde categorie. Een dergelijke omschrijving omvat potentieel lucratieve en tegelijkertijd zware misdrijven zonder dat vormen van criminaliteit categorisch worden uitgesloten. Met deze verwijzing komen de internationale handel in harddrugs en mensenhandel in het vizier. Ligt een veroordeling voor dergelijke misdrijven aan de ontnemingsvordering ten grondslag, dan wordt van rechtswege toepassing gegeven aan het in artikel 36e, derde lid, Sr opgenomen bewijsvermoeden. De gekozen formulering sluit de invloed van bijzondere strafverhogende omstandigheden uit.

Met het voorstel wordt zo eveneens tegemoet gekomen aan de opmerkingen van de NOvA en de Rvdr in hun commentaren naar aanleiding van het ontwerp. Zij hebben erop gewezen dat verdergaande uitbreidingen van het ontnemingsinstrumentarium het risico

in zich dragen dat het instrument meer zal worden toegepast in relatief lichte zaken. De Rvdr acht het in dit verband gewenst dat voorzieningen worden getroffen die ervoor zorgen dat de wetswijziging niet tot gevolg heeft dat relatief nog vaker in "kleine zaken" ten opzichte van grote zaken een ontnemingsvordering wordt ingediend. Ook op een andere manier is in een correctief voorzien. Het wettelijk bewijsvermoeden werkt in tijd terug tot zes jaren, te rekenen vanaf het moment waarop volgens de bewezenverklaring in de hoofdzaak het strafbaar feit of de strafbare feiten waarmee de ontnemingsvordering verband houdt, zijn gepleegd. Ingevolge het vierde lid van artikel 36e Sr kan van deze termijn op vordering van het Openbaar Ministerie of op vordering van degene tegen wie de vordering zich richt worden afgeweken en een kortere termijn in aanmerking worden genomen. Hiermee kan het wettelijk bewijsvermoeden buiten werking worden gesteld, voor het geval de toepassing daarvan tot apert onrechtvaardige resultaten zou leiden. De in het Verenigd Koninkrijk geldende regeling kent een vergelijkbare regeling om een "serious risk of injustice" af te wenden. Daarmee kan in voorkomende gevallen ook recht worden gedaan aan de positie van veroordeelde die onvermogen blijkt. Ook andere afwegingen kunnen ertoe leiden dat op grond van artikel 36e, vierde lid, Sr wordt gevorderd dat een kortere periode dan zes jaren in overweging wordt genomen. Daarbij valt in het bijzonder te denken aan de beschikbaarheid van informatie over het vermogen van de veroordeelde.

4.5 *Verenigbaarheid met artikel 6 EVRM*

De voorgestelde introductie van een wettelijk bewijsvermoeden vraagt om een beschouwing over de verenigbaarheid met artikel 6 EVRM. Meer in het bijzonder verdient aandacht de relatie van het gebruik van het voorgestelde bewijsvermoeden met het onschuldbeginsel. Deze vraag kwam expliciet aan de orde in de beslissing van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak *Phillips vs. United Kingdom* (EHRM 5 juli 2001, 41087/98). Het gebruik van het wettelijk bewijsvermoeden, zoals neergelegd in de hiervoor genoemde DTA 1994, waarvan de voorgestelde regeling een afgeleide is, werd in deze zaak verenigbaar geacht met artikel 6 EVRM. In het navolgende zal ik bij deze beslissing van het hof stil staan nu daarmee inzichtelijk wordt dat artikel 6 EVRM ruime, zij het niet onbegrensde, mogelijkheden biedt om van een veroordeelde inzicht te verlangen in de herkomst van zijn vermogen.

Het hof kent in de *Phillips*-zaak allereerst betekenis toe aan de vraag naar de zelfstandige toepasselijkheid van het onschuldbeginsel, zoals vervat in artikel 6, tweede lid, EVRM. In dit verband beziet het Hof of het instellen van een ontnemingsvordering een nieuwe 'criminal charge' vormt in de zin van artikel 6. Het hof slaat acht op "the classification of

the proceedings under national law, their essential nature, and the type and severity of the penalty that the applicant risked incurring" (r.o. 31). Op basis hiervan oordeelt het hof dat het tweede lid van artikel 6 EVRM niet van toepassing is en overweegt daartoe dat de "essential nature" van de procedure niet de vaststelling van schuld aan enig strafbaar feit is, maar ziet op de vaststelling van de hoogte van het genoten voordeel (r.o. 34). In het voorstel is dit niet anders. Het gaat om de vorm van sanctietoemeting en deze volgt op de vaststelling van schuld aan enig strafbaar feit. Aan de definitieve vaststelling van de hoogte van het voordeel wordt eerst toegekomen, indien degene tegen wie de vordering zich richt is veroordeeld voor het feit of de feiten waarmee de veroordeling verband houdt. Dit komt ook in de redactie van artikel 36e tot uitdrukking, nu daar van een "veroordeling" wordt gesproken.

Deze vaststellingen ontslaan mij echter niet van de verplichting de procedure vorm te geven overeenkomstig de beperkingen die het onschuldbeginsel dicteert. In aanvulling op het voorgaande brengt het hof in zijn *Phillips*-beslissing tot uitdrukking dat het onschuldbeginsel ook deel uitmaakt van het fair trial-beginsel, welk beginsel door het hof op de ontnemingsprocedure onverkort van toepassing wordt geacht (r.o. 39). Dit brengt met zich dat een persoon het recht heeft voor onschuldig te worden gehouden en dat de bewijslast ter zake van de beschuldiging rust op de aanklager. Het is in dit verband binnen redelijke grenzen toegestaan gebruik te maken van – al dan niet in de wet neergelegde – bewijsvermoedens. Dit volgt ook reeds uit de beslissing van het Hof in de zaak *Salabiaku* (EHRM 7 oktober 1988, NJ 1991, 351, m.nt. EAA, r.o. 28). In de concrete zaak zal moeten worden gezien of de redelijke grenzen waarbinnen het gebruik van bewijsvermoedens is toegestaan niet te zeer ten nadele van de betrokkene worden opgerekt. De wijze waarop de procedure wettelijk is vormgegeven is daarbij natuurlijk van belang. Het hof overweegt in de *Phillips*-beslissing in dit verband dat de schatting van het voordeel "was carried out by a court with a judicial procedure, including a public hearing, advance disclosure of the prosecution case and the opportunity for the applicant to adduce documentary and oral evidence. The court was empowered to make a confiscation order of a smaller amount if satisfied, on the balance of probabilities, that only a lesser sum could be realised. The principal safeguard, however, was that the assumption (..) could have been rebutted if the applicant had shown, again on the balance of probabilities, that he acquired the property other than through drug-trafficking (..)." (r.o. 43).

De voorgestelde procedure is met deze rechtspraak geheel in lijn. Ook met de voorgestelde introductie van een wettelijk bewijsvermoeden wordt de procedure gevoerd aan de hand van de schriftelijke en aan de veroordeelde bekende vordering van de

officier van justitie. Deze vordering zal moeten zijn onderbouwd en de veroordeelde wordt in de gelegenheid te gesteld daartegen in te brengen wat hij dienstig acht. Meer dan voorheen zal met het voorstel het aangetroffen vermogen van de veroordeelde als uitgangspunt worden genomen. Het resultaat van de ontnemingsprocedure is mede afhankelijk van de mate waarin de veroordeelde inzicht verschaft in de herkomst van diens vermogen. De veroordeelde kan de vordering gemotiveerd betwisten door aannemelijk te maken dat bij hem aangetroffen vermogensbestanddelen geen criminele herkomst hebben. Ook kan, zoals in de voorgaande paragraaf is weergegeven, de rechter van de vordering afwijken en het te ontnemen bedrag lager vaststellen. In de ontnemingsprocedure wordt een zo volledig mogelijk beeld nagestreefd van het voordeel dat door de veroordeelde is genoten. Wanneer daarbij gericht wordt gekeken naar de vermogensaanwas van de veroordeelde is het niet noodzakelijk om de afzonderlijke strafbare feiten die tot deze aanwas hebben geleid te identificeren. Bij het verkrijgen van inzicht in het vermogen van de veroordeelde, mag een actieve houding van de verdediging worden verlangd.

Ook het recente oordeel in de zaak *Geerings vs. Nederland* (EHRM 1 maart 2007, 30810/03) draagt bij aan het gezichtspunt dat de voorgestelde regeling verenigbaar is met het onschuldbeginsel. In deze zaak werd Nederland veroordeeld om reden dat – bij de toepassing van artikel 36e, tweede lid, Sr en gebruikmaking van de voordeeltberekening op transactiebasis – mede werd betrokken een feit ter zake waarvan de betrokkene was vrijgesproken. Uit de beslissing waarbij de ontnemingsmaatregel was opgelegd, kon volgens het Europese Hof niet worden afgeleid dat er als gevolg van de feiten waarvoor een vrijspraak was gevolgd vermogen was toegevloeid aan de veroordeelde. De uitspraak dwingt niet tot de aanname dat een vrijspraak op zichzelf aan ontneming in de weg staat. De samenloop van een vrijspraak en het ontbreken van de kenbaarheid van de omstandigheid dat er aan de veroordeelde vermogen was toegevloeid, leidde hier tot het oordeel dat het onschuldbeginsel was geschonden. De veroordeling door het Europese Hof roept zo in herinnering het belang dat moet worden toegekend aan de vaststelling of ook daadwerkelijk vermogen aan de veroordeelde is toegevloeid. De relevantie daarvan is dat bij een aantoonbare toename van het vermogen van de veroordeelde, zonder dat aan die toename een legale bron van herkomst aanwijsbaar is, het slagen van de ontnemingsvordering niet langer afhankelijk is van de vraag of de betrokkene voor afzonderlijke strafbare feiten wordt veroordeeld. Dit ligt reeds in artikel 36e Sr besloten maar wordt met dit voorstel nadrukkelijker in de wet als uitgangspunt verankerd.

4.6 *Verhouding artikel 36e, tweede lid en derde lid, Sr*

In het voorgaande is reeds ingegaan op de bestaande verhouding tussen artikel 36e, tweede en derde lid, Sr. Met de voorgestelde wijzigingen komt daarin verandering. Met het tweede lid kan de maatregel worden opgelegd aan de persoon die voordeel heeft verkregen door middel van of uit de baten van het feit waarvoor hij in de hoofdzaak is veroordeeld. Daarnaast kan voordeel worden ontnomen dat is verkregen door andere strafbare feiten waaromtrent voldoende aanwijzingen bestaan dat zij door de veroordeelde zijn begaan. Dit artikellid biedt als vanouds een basis voor ontneming, waarbij het voordeel per afzonderlijk feit kan worden vastgesteld. Dit laat onverlet dat bij de berekening van dit voordeel ook gebruik kan worden gemaakt van methoden die het vermogen van de veroordeelde als uitgangspunt nemen, zoals de methode van kasopstelling of vermogensvergelijking. Indien er mede wordt ontnomen ter zake van strafbare feiten waarvoor geen veroordeling plaats had in de hoofdzaak, dan ligt het voor de hand dat stil wordt gestaan bij de vraag of er voldoende aanwijzingen bestaan dat dit andere feit ook tot voordeel heeft geleid. In dit verband zij herhaald dat de vaststelling van voldoende aanwijzingen dat de veroordeelde ook andere feiten heeft begaan die tot voordeel hebben geleid, ook kan zijn gelegen in de omstandigheid dat de toename van diens vermogen niet enkel kan worden verklaard uit de feiten die in de hoofdzaak zijn ten laste gelegd en bewezen verklaard. Het bewijsvermoeden dat hier de facto leidt tot een omkering van een bewijslast is niet in de wet verankerd. Dit is anders bij het voorgestelde artikel 36e, derde lid, Sr. Indien artikel 36e, derde lid, Sr aan de vordering ten grondslag wordt gelegd en in de in dat artikellid overigens gestelde vereisten is voldaan, dient het bewijsvermoeden van rechtswege te worden toegepast. Met de voorgestelde aanpassing van artikel 36e, derde lid, Sr is ook de verplichting tot het instellen van een sfo komen te vervallen. Een sfo kan onder de in artikel 126a Sv bedoelde voorwaarden worden ingesteld indien zodanig onderzoek naar verwachting zal bijdragen aan het zicht op de vermogenspositie van de verdachte of veroordeelde. Het sfo is daarmee facultatief. Het instellen daarvan vormt niet langer een vereiste voor toepassing van artikel 36e, derde lid, Sr, noch is het daartoe beperkt.

5 Het "anderbeslag"

5.1 Algemeen

Vooruitlopend op de (definitieve) vaststelling van een geldboete of ontnemingsmaatregel kan conservatoir beslag worden gelegd op het vermogen van de verdachte. Deze in artikel 94a Sv neergelegde mogelijkheid, vormt een cruciaal bestanddeel van de

ontnemingswetgeving. Het tijdig en zo volledig mogelijk leggen van conservatoir beslag draagt in hoge mate bij aan het succes waarmee een definitief vastgestelde betalingsverplichting kan worden geïncasseerd. Om aan dit verhaal te ontkomen plegen vermogensbestanddelen aan het zicht van justitie te worden onttrokken. Ter uitvoering van het Coalitieakkoord worden de mogelijkheden tot het leggen van beslag met dit voorstel aanzienlijk verruimd. Deze verruiming krijgt vorm door aanpassing van het in artikel 94a Sv geregelde "anderbeslag". Met de voorgestelde aanpassingen zoek ik nadrukkelijker aansluiting bij het conservatoir karakter van deze beslagmodaliteit. De ruimte voor het treffen van maatregelen, vooruitlopend op het oordeel van de rechter, wordt aldus maximaal benut.

5.2 *Het "anderbeslag"*

Een van de wijzen waarop vermogensbestanddelen die aan de verdachte of veroordeelde toebehoren aan het zicht van justitie worden onttrokken, is door de eigendom van voorwerpen aan anderen over te dragen. Als instrument tegen dergelijke schijnconstructies werd artikel 94a Sv met de wetwijziging in 2003 (wet van 8 mei 2003, Stb. 2003, 202) aangevuld met het zogenoemde "anderbeslag". Dit beslag kan – kort gezegd – worden gelegd op voorwerpen die met het oogmerk van verhaalsfrustratie aan een ander zijn gaan toebehoren (artikel 94a, derde lid, Sv). Eveneens kan vervangend beslag worden gelegd op andere voorwerpen die aan deze ander toebehoren (artikel 94a, vierde lid, Sv). De rechtspraak naar aanleiding van de uitbreiding van het conservatoir beslag biedt helderheid over de maatstaf die in voorkomende gevallen door de beklagrechter dient te worden aangelegd. De beklagrechter zal in het geval een derde klaagt dat een in beslag genomen voorwerp aan hem toebehoort nagaan of buiten redelijke twijfel vaststaat dat deze derde als eigenaar van het voorwerp moet worden aangemerkt. Als dit niet het geval is, dient het beklag ongegrond te worden verklaard en duurt het beslag voort. Indien dit wel het geval is, dient het eigendomsrecht van de derde te worden gerespecteerd, tenzij het voorwerp aan een derde te kwader trouw toebehoort. Om dergelijke kwade trouw aan te nemen, zo oordeelt de Hoge Raad, moet aan alle in artikel 94a, derde lid, Sv genoemde cumulatieve voorwaarden zijn voldaan. Deze voorwaarden houden – kort gezegd – in dat de voorwerpen middellijk of onmiddellijk van een strafbaar feit afkomstig zijn, dat ze aan die ander zijn gaan toebehoren terwijl die ander wetenschap had van de criminele herkomst en ten slotte, dat die voorwerpen aan de ander zijn gaan toebehoren om het verhaal op het vermogen van degene tegen wie de ontnemingsvordering is ingesteld, te bemoeilijken (Hoge Raad 19 februari 2008, LJN BA 7675).

5.3 *Vervallen afkomstvereiste*

Het centrale element in de regeling van het "anderbeslag" is gelegen in de aanwezigheid van kwade trouw bij de ander. Deze ander stelt zich beschikbaar om het verhaal op degene tegen wie de ontnemingsvordering zich richt te frustreren. Het is deze kwade trouw die rechtvaardigt dat verhaal wordt genomen op het vermogen van die ander. De bestaande regeling stelt in dit verband vergaande eisen, waardoor het toepassingsbereik van deze conservatoire maatregel thans beperkt is.

De regeling van het "anderbeslag" is geënt op het vermogensrechtelijke uitgangspunt dat een schuldeiser zijn vordering op het gehele vermogen van de schuldenaar kan verhalen (3:276 BW). Derden zijn met hun vermogen niet aansprakelijk voor de vordering op de verdachte of veroordeelde. In de bestaande regeling wordt aldus, in overeenstemming met de uitgangspunten van het privaatrecht, bescherming geboden aan vermogen en rechtspositie van derden. Ook met dit voorstel tot uitbreiding van het "anderbeslag" dient aan deze uitgangspunten naar mijn oordeel recht te worden gedaan: het vermogen van de derde te goeder trouw verdient bescherming. Bij derden te kwader trouw echter, dient de regeling aan beslag en verhaal niet in de weg te staan. De bestaande regeling stelt als gezegd zware eisen aan de kwade trouw. Zo dient het voorwerp waarop beslag wordt gelegd middellijk of onmiddellijk afkomstig te zijn van het misdrijf ter zake waarvan een verdenking bestaat of waarvoor een veroordeling heeft plaatsgevonden. De ander dient bovendien wetenschap van de criminele herkomst van een voorwerp te hebben of deze criminele herkomst redelijkerwijze te hebben kunnen vermoeden. De regeling schiet daarmee aan haar doel voorbij. Zoals ook in de totstandkomingsgeschiedenis bij het ontwerp van het "anderbeslag" aan de orde is gekomen, is de toepasselijkheid van de regeling beperkt tot die gevallen waarin aan de delictomschrijving van het delict witwassen welhaast geheel is voldaan. Daarmee is het toepassingsbereik te beperkt. De regeling gaat daarmee voorbij aan de gevallen waarin een directe relatie met het misdrijf waarvoor een verdenking bestaat er niet is, terwijl wel duidelijk is dat de verdachte vermogen bij een ander heeft ondergebracht om het verhaal te frustreren. Het kan daarbij ook vermogen betreffen dat is vergaard met andere strafbare feiten dan het misdrijf waarvan degene tegen wie de ontnemingsvordering zich richt, wordt verdacht.

Het vereiste dat de voorwerpen afkomstig dienen te zijn van dat misdrijf komt met dit voorstel te vervallen. Bijgevolg kan het daaraan verbonden wetenschapsvereiste ook niet gehandhaafd blijven. Daarmee zal de benodigde kwade trouw op een andere manier gestalte moeten krijgen. In verband vereist het voorgestelde artikel 94a, derde lid, Sv dat er aanwijzingen bestaan dat voorwerpen geheel of ten dele aan die ander zijn gaan

toebehoren met het kennelijke doel de uitwinning van die voorwerpen te bemoeilijken of te verhinderen. Daarmee wordt een - gehele of gedeeltelijke overdracht - verondersteld van een zaak of vermogensrecht van de verdachte aan de ander. Niet is vereist dat deze overdracht heeft plaatsgevonden nadat het strafbare feit werd gepleegd dat voor het leggen van het conservatoir beslag aanleiding geeft. Zo kan ook een zaak die voor het plegen van het misdrijf is overgedragen aan een ander, bijvoorbeeld doordat een woning op naam is gesteld van een levenspartner, worden beslagen indien er aanwijzingen bestaan dat dit is geschied met het oogmerk van verhaalsfrustratie. Het komt daarmee aan op een feitelijke waardering van deze overdracht. Indien een transactie bijvoorbeeld zonder reële tegenprestatie of slechte zakelijke condities plaatsvindt, dan levert dit aanwijzingen op die niet behoeven te worden genegeerd. Ook zonder dat rechtsreeks een verband met enig misdrijf kan worden aangetoond, kan in deze gevallen van de kwade trouw van de ander worden uitgegaan. Met het nieuwe vereiste dat er aanwijzingen dienen te bestaan dat voorwerpen geheel of ten dele aan een ander zijn gaan toebehoren met het kennelijke doel de uitwinning van die voorwerpen te bemoeilijken of te verhinderen, kan aldus de vereiste kwade trouw worden gevestigd, zonder dat vereist hoeft te worden dat het voorwerpen betreft die middellijk of onmiddellijk van misdrijf verkregen zijn. Aldus wordt uitvoering gegeven aan de suggesties in de commentaren van het Openbaar Ministerie, de NVvR, de Rvdr en de RHC naar aanleiding van het ontwerp van het voorstel. De RHC heeft in dit verband tenslotte een verduidelijking bepleit van het begrip "toebehoren", hetgeen past bij de in de literatuur levende opvatting dat, in plaats van met de regeling van het "anderbeslag", ook met een feitelijke benadering van de eigendomsvraag door de rechter doeltreffend kan worden opgetreden tegen schijnconstructies. Ik merk in dit verband op dat de uitleg van het begrip toebehoren uiteindelijk aan de rechter is voorbehouden en dat deze uitleg sterk is verweven met waarderingen van feitelijke aard. Een algemene regel daarvoor is, zonder de ruimte die de rechter thans heeft ongewild te beperken, niet te geven. Ook in dit verband wijs ik er op dat met de voorgestelde regeling zoveel als mogelijk de uitgangspunten van het privaatrecht worden geëerbiedigd. De regeling van het "anderbeslag" treedt - ook in de hier voorgestelde vorm - daarvoor niet in de plaats maar is daaraan complementair. In het privaatrecht ontwikkelde leerstukken en rechtsfiguren, die als uitgangspunt delen dat aan schijnconstructies geen rechtsgevolgen behoeven te worden verbonden, zijn daarmee onverminderd van toepassing in het strafrecht. Daarmee is verzekerd dat de strafrechter in de gevallen waarin rechtspersonen de rol van de "ander" vervullen zal beoordelen of de rechtspersoonlijkheid niet wordt misbruikt, waarmee het identiteitsverschil tussen de verdachte en de rechtspersoon kan worden gerelativeerd. Een dergelijke relativering ligt tussen natuurlijke personen overigens minder voor de hand, hetgeen verder aanleiding geeft met artikel 94a, derde lid, Sv te

voorzien in een wettelijke basis voor gevallen waarin aan het identiteitsverschil tussen rechtssubjecten kan worden voorbij gegaan. In dit verband hecht ik er tenslotte aan stil te staan bij het advies van de Rvdr om te expliciteren dat ook beslag kan worden gelegd op voorwerpen die een ander houdt ten gunste van de veroordeelde. Naar mijn oordeel verzet noch de huidige, noch de voorgestelde regeling zich hiertegen, al zal in de gevallen dat evident is dat de ander slechts als houder is aan te merken, beslag dienen te worden gelegd op de grondslag van artikel 94a, tweede lid, Sv, met een onderbouwing dat het desbetreffende voorwerp feitelijk aan de verdachte of veroordeelde toebehoort en niet aan de ander.

6 Het onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde

6.1 Algemeen

De ontnemingsmaatregel wordt opgelegd in een afzonderlijke procedure die bestaat naast de procedure in de hoofdzaak. In de hoofdzaak wordt geoordeeld over de strafbare feiten die aan het opleggen van de maatregel ten grondslag kunnen liggen. In de procedure ter ontneming van het voordeel staat de rechterlijke vaststelling van de hoogte van het voordeel centraal. Een bijzonder aspect van de afzonderlijke ontnemingsprocedure is dat zij niet gelijktijdig hoeft te worden gevoerd met de procedure in de hoofdzaak. In de regel neemt zij binnen twee jaren nadat de procedure in de hoofdzaak aanhangig is gemaakt een aanvang. Met dit stelsel wordt enerzijds zoveel mogelijk gewaarborgd dat de vaststelling van de hoogte van het genoten voordeel de voorbereiding en de aandacht krijgt die het toekomt. Anderzijds, zo wijst de praktijk uit, neemt de afzonderlijke procedure naast de procedure in de hoofdzaak veel tijd in beslag en kan tussentijds het zicht op het vermogen van degene tegen wie de vordering zich richt verloren raken. Om te voorkomen dat degene van wie wordt verondersteld dat deze profiteert van criminele winsten zijn vermogen kan verhullen, is reeds in 1993 voorzien in een regeling voor het leggen van conservatoir beslag. Daarmee kan vooruitlopend op het oordeel van de rechter beslag worden gelegd op vermogensbestanddelen. Thans stel ik voor met de introductie van artikel 577ba Sv te voorzien in een strafvorderlijk onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde. Dit onderzoek is gericht op de vaststelling van de omvang van het vermogen dat zich voor uitwinning leent. Hiertoe wordt voorzien in opsporingsbevoegdheden die na een daartoe strekkende machtiging van de rechter-commissaris kunnen worden ingezet met als doel vast te stellen waar voorwerpen van de veroordeelde zich bevinden. Deze bevoegdheden kunnen overigens ten dienste staan aan het verkrijgen van inzicht in schijnconstructies die ertoe hebben gestrekt de uitwinning te bemoeilijken of verhinderen. De resultaten

van dit onderzoek kunnen er aan bijdragen dat voorwerpen die met dit oogmerk aan een ander zijn gaan toebehoren alsnog kunnen worden uitgewonnen. De resultaten kunnen voorts worden gebezigd ter onderbouwing van betalingsonwil in de procedure die strekt tot het verkrijgen van verlof voor het doen ondergaan van lijfswang. Ten slotte kunnen de resultaten dienstbaar zijn aan het verweer van het Openbaar Ministerie in executiegeschillen, geëntameerd door derden die zich verweren tegen een voorgenomen uitwinning op voorwerpen die aan hen zouden toebehoren.

In het voorgaande ben ik ingegaan op de wenselijkheid van uitbreiding van de strafvorderlijke verhaalsbevoegdheden. In het navolgende zet ik de bestaande regeling eerst kort uiteen. De tenuitvoerlegging van een opgelegde betalingsverplichting ingevolge artikel 36e Sr is uitgewerkt in artikel 577b Sv waarbij de zich daarvoor lenende bepalingen betreffende de tenuitvoerlegging van vonnissen of arresten houdende de oplegging van een geldboete of schadevergoedingsmaatregel van overeenkomstige toepassing zijn verklaard. Met artikel 577b is voorts in enkele aanvullende bepalingen voorzien. Deze houden specifiek verband met de rechterlijke bevoegdheid tot matiging van een eenmaal opgelegde betalingsverplichting. Deze matigingsbevoegdheid geldt als correctief voor de gevallen waarin de verhaalsregeling, indien zij in haar volledige gestrengheid zou worden toegepast, alle omstandigheden van het geval in aanmerking genomen, onredelijk zou uitwerken. Als hoofdregel geldt evenwel dat het Openbaar Ministerie vanaf het moment dat de betalingsverplichting onherroepelijk is geworden aan de tenuitvoerlegging daarvan uitvoering geeft. Hierbij zijn twee fasen te onderscheiden. In eerste instantie zal de veroordeelde worden aangeschreven en in de gelegenheid worden gesteld binnen een door het Openbaar Ministerie te bepalen termijn aan zijn betalingsverplichting te voldoen (561, tweede lid, j° 577b Sv). Pas wanneer de betaling achterwege blijft, zal in de regel kunnen worden overgegaan tot het nemen van verhaal op voorwerpen van de veroordeelde (573, eerste lid, Sv). Ook daarbij laten zich weer verschillende gevallen onderscheiden. Niet zonder reden wordt het belang van het spoedig leggen van conservatoir beslag bij voortdurende benadrukt: wanneer voorafgaand aan de veroordeling conservatoir beslag is gelegd kan op de meest eenvoudige wijze verhaal worden genomen. Met het onherroepelijk worden van de betalingsverplichting en de betekening daarvan aan de veroordeelde zijn de voorwerpen voor executie vatbaar (574 Sv j° 577b, eerste lid, Sv j° artikel 704 Rv). De voorwerpen kunnen worden vervreemd en uit de opbrengsten daarvan kan de betalingsverplichting of een deel daarvan worden voldaan. Dit treft ook de voorwerpen die onder derden, ten laste van de veroordeelde, in beslag werden genomen. Ik doel hiermee op "anderbeslag". Ook op deze voorwerpen kan verhaal worden genomen, zij het dat ten aanzien van deze derden of anderen nog aanvullende voorschriften gelden die de betekening betreffen (artikel

574, tweede lid, Sv).

Ook in de gevallen waarin geen voorafgaand conservatoir beslag is gelegd, kan verhaal worden genomen op de voorwerpen van de veroordeelde. In dit geval geschiedt het verhaal krachtens een door het Openbaar Ministerie uit te vaardigen dwangbevel (artikelen 575 Sv j° 577b, eerste lid, Sv). Hier geldt evenwel, dat indien de veroordeelde het zicht op zijn vermogen heeft verhuld door het elders onder te brengen, het nemen van verhaal een moeizaam verloop en uiteindelijk onbevredigend resultaat kan hebben. Ten slotte is voor het nemen van verhaal ingevolge een maatregel ter ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel artikel 576 Sv van belang. Hier is het verhaal geregeld dat kan worden genomen op inkomsten in geld uit arbeid van de veroordeelde, pensioenen, wachtgelden en andere uitkeringen. Ook tegoeden van de veroordeelde bij kredietinstellingen, waaronder in het bijzonder banktegoeden zijn te verstaan, vindt hier regeling. Een dwangbevel is hiertoe niet vereist. Om die reden wordt de regeling wel aangeduid als het verhaal zonder dwangbevel.

Voor het geval derden ten onrechte zouden worden getroffen door het nemen van verhaal kunnen deze derden hun rechten geldend maken, op de wijze als in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voorzien (artikelen 574, derde lid, Sv j° 577b, eerste lid resp. 575, vierde lid, Sv). Daartoe is hoofdzakelijk het zogenoemde executiegeschil van artikel 438 Rv van belang. Ingevolge het vijfde lid van die bepaling kunnen derden een dergelijk geschil bij de burgerlijke rechter aanhangig maken door naast het Openbaar Ministerie als executant, de veroordeelde als geëxecuteerde te dagvaarden. Zoals ik hiervoor reeds vermeldde kunnen onder deze derden vanzelfsprekend mede worden verstaan de in artikel 94a, derde lid, Sv bedoelde "anderen" dan degene aan wie het voordeel kan worden ontnomen en aan wie voorwerpen zijn gaan toebehoren met het kennelijke doel verhaal op het vermogen van degene tegen wie de ontnemingsvordering zich richt, te frustreren of bemoeilijken.

6.2 *Voorstel*

De regeling van de strafvorderlijke verhaalsbevoegdheden gaat slechts zeer beperkt vergezeld van een ondersteunende regeling die de met de tenuitvoerlegging belaste ambtenaren in staat stelt een beeld te krijgen van de omvang van het vermogen van de veroordeelde. Een uitzondering hierop wordt gevormd door de in artikel 576, zevende lid, Sv genoemde verplichting van eenieder om inlichtingen te verstrekken aan het Openbaar Ministerie om het in artikel 576 bedoelde verhaal zonder dwangbevel mogelijk te maken. Voor het overige zijn de middelen tot het verkrijgen van inzicht in de vermogenspositie

van een onherroepelijk veroordeelde beperkt. In het bijzonder in de gevallen waarin geen, of onvoldoende dekkend, voorafgaand conservatoir kon worden gelegd, acht ik ter ondersteuning van de strafvorderlijke verhaalsbevoegdheden nadere voorzieningen noodzakelijk. Ik spreek in dit verband over ondersteunende bevoegdheden nu de mogelijkheid tot het leggen van (conservatoir) beslag reeds bestaat en deze bevoegdheid ook nog kan worden toegepast wanneer er reeds sprake is van een veroordeling in de hoofdzaak. Om van de bestaande bevoegdheid passend gebruik te kunnen maken, acht ik het noodzakelijk om zeker te stellen dat het Openbaar Ministerie ook het zicht behoudt, of alsnog verkrijgt, op de vermogensbestanddelen die zich voor uitwinning lenen. De voorgestelde voorzieningen strekken er derhalve toe een betere aansluiting tot stand te brengen tussen de bedragen die door de rechter als betalingsverplichting worden opgelegd en de bedragen die uiteindelijk daadwerkelijk kunnen worden geïncasseerd. In de omstandigheid dat onherroepelijk is vastgesteld dat de veroordeelde voordeel heeft genoten uit een (ernstig) strafbaar feit, doch in gebreke is gebleven bij de betaling van dat voordeel aan de Staat, zie ik meer dan voldoende aanleiding de omvang van het vermogen van de veroordeelde, ook na diens veroordeling, onderwerp van onderzoek te maken.

Dit sluit aan bij een in het oog springende wijziging die in 2003 in de ontnemingswetgeving reeds is doorgevoerd. Bij die gelegenheid is de regeling van de vervangende hechtenis vervangen door een regeling van lijfswang. Daarbij is expliciet gemaakt dat de betalingsverplichting op de veroordeelde blijft rusten. Met dit wetsvoorstel wordt nader onderstreept dat het niet voldoen aan een betalingsverplichting, de veroordeelde niet in een gunstiger positie kan brengen. Het doen van onderzoek naar diens vermogen bij gebleken betalingsonwil, kan tegen deze achtergrond worden gezien.

Om het verhaal in de fase van tenuitvoerlegging te verbeteren, dient de informatiepositie van de met de tenuitvoerlegging belaste ambtenaren te worden versterkt. Met het oog daarop stel ik een aanvullend onderzoekskader voor dat kan worden ingezet vanaf het moment dat blijkt de veroordeelde onwillig is aan zijn betalingsverplichting te voldoen. In het verband van dit onderzoek kunnen opsporingsbevoegdheden worden ingezet met het oog op de vaststelling van de omvang van het vermogen van de veroordeelde en de plaatsen waarop zodanige voorwerpen zich bevinden. Daarnaast strekken de bevoegdheden ertoe inzicht te krijgen in de vermogensverschuivingen die zich hebben voorgedaan met als kennelijk doel het verhaal van een op te leggen betalingsverplichting te frustreren.

6.3 Doelen van het onderzoek naar het vermogen

Het primaire doel van de inzet van de opsporingsbevoegdheden in het verband met het onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde is vanzelfsprekend gelegen in de vaststelling van de omvang daarvan alsmede op de vaststelling waar dit vermogen zich bevindt. Dit kan worden begrepen tegen de achtergrond van het in artikel 3:276 BW neergelegde uitgangspunt dat een schuldeiser zijn vordering op het gehele vermogen van de schuldenaar kan verhalen. Het behoeft hier niet te gaan om voorwerpen die middellijk of onmiddellijk afkomstig zijn uit strafbare feiten die door de veroordeelde zijn begaan. Het gehele vermogen van de veroordeelde als schuldenaar staat aan het verhaal ten dienste en de toepassing van opsporingsbevoegdheden strekt er in beginsel toe de omvang daarvan vast te stellen. Daarbij merk ik op dat niet kan worden uitgesloten dat, naar in de fase van de tenuitvoerlegging eerst blijkt, door de veroordeelde voorwerpen waarvan werd vermoed dat deze aan hem toebehoren, aan derden werden vervreemd met verhaalsfrustratie als kennelijk doel. Ik hecht er dan ook aan in de regeling te expliciteren dat de inzet van de opsporingsbevoegdheden zich mede kan richten op vermogensverschuivingen die met verhaalsfrustratie als kennelijk doel plaats hebben gevonden. In de voorgestelde regeling heb ik daarom tot uitdrukking gebracht dat dit onderzoek zich mede kan richten op de vaststelling dat voorwerpen aan derden of anderen zijn gaan toebehoren als onderdeel van een schijnconstructie. Daarmee is voorzien in een regeling van strafvorderlijk verhaalsbeslag bij anderen dan de veroordeelde. In deze gevallen kan uit de toepassing van de bevoegdheden verkregen informatie bijdragen aan een verhaal van deze voorwerpen. In aanvulling op deze geëxpliciteerde doeleinden, kan de inzet van opsporingsbevoegdheden eraan bijdragen dat de vordering tot het verlenen van verlof tot de tenuitvoerlegging van lijfswang meer adequaat kan worden onderbouwd. Op grond van objectieve feiten en omstandigheden kan worden vastgesteld dat de veroordeelde, anders dan hij wil doen vermoeden, niet buiten staat is aan zijn betalingsverplichting te voldoen, doch dat er sprake is van betalingsonwil aan diens zijde. Ook de omgekeerde situatie – het vaststellen van betalingsonmacht – kan zich daarbij voordoen. Het onderzoek naar het vermogen kan ook aanleiding zijn het nastreven van verhaal te staken indien de resultaten van het onderzoek aanleiding geven om te veronderstellen dat verdere pogingen, alle voorafgaande inspanningen ten spijt, geen resultaat zullen opleveren. Ook zo draagt het onderzoek aan een efficiëntere tenuitvoerlegging bij.

Ten slotte kan de opsporing van het vermogen en de vermogensverschuivingen een bijdrage leveren aan de rechterlijke oordeelsvorming naar aanleiding van een eventueel verzet tegen de tenuitvoerlegging door derden, die menen recht te hebben op in beslag genomen voorwerpen. De positie van het Openbaar Ministerie bij de tenuitvoerlegging

wordt met de bevoegdheden versterkt.

6.4 *Aanleiding en aanvang onderzoek*

In het verstrijken van de in artikel 561, eerste lid, Sv genoemde termijn waarop de veroordeelde in gebreke is gebleven volledig en vrijwillig tot betaling over te gaan, kan de officier van justitie aanleiding zien te besluiten tot het instellen van een onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde. In het voorstel wordt in dit verband als eis gesteld dat er aanwijzingen bestaan dat de veroordeelde in weerwil van het uitblijven van betaling over vermogen beschikt hetgeen zich slecht verdraagt met de omstandigheid dat een eenmaal opgelegde betalingsverplichting niet kan worden geïncasseerd. Een dergelijke aanwijzing kan worden ontleend aan – bijvoorbeeld – lopende onderzoeken naar nieuwe strafbare feiten die inmiddels een aanvang hebben genomen of aan de blote vaststelling van een opsporingsambtenaar dat een veroordeelde de beschikking heeft over luxegoederen, hetgeen niet verenigbaar is met de op deze persoon rustende betalingsverplichting. Door in een dergelijk geval de veroordeelde tijdelijk stelselmatig te observeren, kan worden vastgesteld of een voorwerp – zoals een auto of een huis – zodanig aan de veroordeelde ter beschikking staat, dat het ervoor moet worden gehouden dat dit voorwerp feitelijk aan de verdachte toebehoort. Zodanig toebehoren, waarbij de eigendom naar civielrechtelijke maatstaven in handen is van een derde, zal niet lichtvaardig kunnen worden aangenomen. De inzet van opsporingsbevoegdheden kan er in deze gevallen aan bijdragen dat de feitelijke verhouding tussen het voorwerp en de veroordeelde helder in beeld komt. De veroordeelde of een derde die zich tegen de voorgenomen executie verzet, zal alsdan niet kunnen volstaan met een enkele verwijzing naar de tenaamstelling van het voorwerp om de geconstateerde feitelijke verhouding tot een voorwerp te betwisten.

6.5 *Rechterlijke controle en toezicht*

Voor de redactie van artikel 577ba, tweede lid, Sv en de aanduiding daarin van toe te passen bevoegdheden is aansluiting gezocht bij de regeling van het onderzoek naar de verblijfplaats van een aan te houden persoon als bedoeld in artikel 565, tweede lid, Sv. In afwijking daarvan, wordt hier een voorafgaande machtiging van de rechter-commissaris gevorderd. De rechter-commissaris verleent aldus toegang tot deze nieuwe vorm van onderzoek, in eerste instantie voor een duur van drie maanden. Aldus wordt de inzet van deze bevoegdheden in duur beperkt en onderhevig gemaakt aan een voorafgaande rechterlijke controle. De rechter-commissaris beoordeelt daarbij in de eerste plaats of, náást de vaststelling dat de veroordeelde niet aan zijn

betalingverplichting heeft voldaan, indien aanwijzingen bestaan dat de veroordeelde over voorwerpen beschikt, waarop verhaal kan worden genomen (artikel 577ba, derde lid, Sv).

Door de inzet van de opsporingsbevoegdheden te doen plaatsvinden na een met redenen omklede machtiging van de rechter-commissaris en de rechterlijke controle mede te laten zien op de mate waarin het aannemelijk is dat de veroordeelde over voorwerpen beschikt of dat voorwerpen aan een ander zijn gaan toebehoren, met het doel de uitwinning van die voorwerpen te bemoeilijken of verhinderen, wordt voorkomen dat voor de inzet van deze bevoegdheden enkel aansluiting zou worden gezocht bij de vaststelling dat er een vordering van de Staat op de veroordeelde ligt. Dit zou er immers toe kunnen leiden dat al te lichtvaardig tot de inzet van ingrijpende middelen zou worden overgegaan. Daarbij ware het denkbaar geweest een toets van de voorgenomen inzet van opsporingsbevoegdheden nog afhankelijk te maken van de hoogte van een bedrag dat niet kon worden geïncasseerd. De vaststelling van een hoogte van een bedrag dat de inzet van bevoegdheden vanuit een oogpunt van proportionaliteit zou rechtvaardigen, zou evenwel op voorhand arbitrair zijn, al zal de rechter-commissaris deze hoogte wel in zijn proportionaliteitstoets kunnen betrekken.

De rechter-commissaris ziet erop toe dat de aannemelijkheid dat er sprake is van betalingsonwil deugdelijk wordt onderbouwd alvorens hij toegang verschaft tot de aan de officier van justitie ten dienste staande opsporingsbevoegdheden. De betrokkenheid van de rechter-commissaris is daarbij een voortdurende. Niet alleen is de geldigheidsduur van een door hem verleende machtiging beperkt tot drie maanden (artikel 577ba, derde lid, Sv), ook tussentijds houdt de rechter-commissaris toezicht op het verloop van het onderzoek en waakt hij tegen nodeloze vertraging daarvan. Daartoe is in het voorgestelde artikel 577ba, vijfde lid, Sv in een actieve informatieplicht van de officier van justitie richting rechter-commissaris voorzien.

Indien de rechter-commissaris ten slotte van oordeel zou zijn dat er onvoldoende aanleiding bestaat tot het instellen van een onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde, kan hij weigeren daartoe machtiging te verlenen. Tegen deze beslissing kan het Openbaar Ministerie hoger beroep instellen op de wijze als voorzien in artikel 446 Sv.

6.6 Bevoegdheden en voorwaarden

De advisering naar aanleiding van het ontwerp van dit voorstel, heeft mij aanleiding gegeven de voorwaarden waaronder bevoegdheden in het verband van het onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde kunnen worden ingezet, aan te passen. In het ontwerp van het voorstel was voorzien in een aanduiding van specifieke bevoegdheden.

De NVvR heeft in dit verband terecht er op gewezen dat met de gekozen systematiek wordt afgeweken van de gebruikelijke systematiek bij de mogelijkheden tot toepassing van dwangmiddelen en vastgesteld dat normaliter aansluiting wordt gezocht bij de strafbedreiging die aan een bepaald strafbaar feit is verbonden. Voorts heeft de NVvR gesignaleerd dat met het specificeren van bevoegdheden, toekomstige ontwikkelingen mogelijk niet kunnen worden ondervangen. Naar aanleiding van dit commentaar op het ontwerpvoorstel heb ik de regeling van toepassingvoorwaarden heroverwogen en voorzien in een regeling die meer in overeenstemming is met de reeds in het Wetboek van Strafvordering besloten liggende systematiek.

In het vierde lid van artikel 577ba, is bepaald dat het onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde geldt als opsporingsonderzoek naar het strafbare feit of de strafbare feiten ter zake waarvan de betalingsverplichting als bedoeld in artikel 36e van het Wetboek van Strafrecht is opgelegd. Daarmee is de relatieve zwaarte van het feit waarvoor in de hoofdzaak een veroordeling plaats had beslissend bij de beantwoording van de vraag welke bevoegdheden er kunnen worden ingezet. Voor het begrip opsporing kan in dit verband worden gewezen op de gangbare betekenis zoals neergelegd in de begripsbepaling van artikel 132a Sv. Door aansluiting te zoeken bij de feiten die aan de ontnemingsvordering ten grondslag werden gelegd kan aan de vereisten die aan de inzet van deze opsporingsbevoegdheden zijn verbonden passend invulling worden gegeven. Ten aanzien van alle genoemde bevoegdheden ben ik er in het onderhavige voorstel van uitgegaan dat deze in zijn algemeenheid kunnen worden ingezet onder dezelfde voorwaarden als die gelden in het opsporingsonderzoek.

6.7 Het onderzoek naar het vermogen in het licht van artikel 8 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM)

De inzet van opsporingsbevoegdheden kan gevolgen hebben voor de persoonlijke levenssfeer van degene tegen wie het onderzoek zich richt. Dit vraagt om een beschouwing over de verhouding van dit aanvullende onderzoekskader tot artikel 8 EVRM, dat de persoonlijke levenssfeer beschermt. Artikel 8 EVRM staat inmenging op de persoonlijke levenssfeer slechts in beperkte mate toe. In de eerste plaats dienen deze "in accordance with the law" zijn. Daartoe is van belang dat de maatregelen voorzienbaar zijn en dient de regeling voldoende te waarborgen te bevatten tegen misbruik. Hiertoe heb ik voorzien in een rechterlijke machtiging tot het onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde door de rechter-commissaris, die bovendien toezicht houdt op het verloop van het onderzoek, op de wijze als hiervoor beschreven.

Daarbij dient een inmenging te kunnen worden aangemerkt als "necessary in a democratic society" in verband met enkele specifiek aangeduide belangen. Hiertoe

behoren onder meer de "the economic well-being of the country" en "the prevention of disorder or crime". Het zijn deze belangen die de achtergrond vormen tegen welke de inzet van opsporingsbevoegdheden middelen bij de tenuitvoerlegging van ontnemingsmaatregelen moet worden gezien. Alvorens op deze belangen in te gaan, hecht ik eraan te benadrukken dat tot de inzet van dit nieuwe onderzoekskader eerst kan worden overgegaan nadat de ontnemingsvordering onherroepelijk is toegewezen. Daarmee staat niet slechts de schuld van de veroordeelde aan het strafbaar feit of de strafbare feiten die tot de ontnemingsprocedure hebben geleid in rechte vast. Ook is rechtens vastgesteld dat de veroordeelde met zijn criminele activiteiten, soms aanzienlijke, winsten heeft genoten. De confiscatie hiervan is van een rechterlijk fiat voorzien. Tegen deze achtergronden leidt het bestaan van elke mogelijkheid om aan daadwerkelijke confiscatie te ontkomen tot een niet te onderschatten aantasting van de geloofwaardigheid van de strijd tegen de lucratieve georganiseerde misdaad. Immers, eenvoudig kan de overtuiging postvatten of blijven bestaan dat het plegen van strafbare feiten bijzonder lucratief kan zijn, zolang men zich maar inspant vermogensbestanddelen aan het zicht van justitie te onttrekken of de daadwerkelijke verhouding tot voorwerpen waarover men feitelijk beschikt te verhullen. De introductie van het door mij voorgestelde aanvullende onderzoekskader strekt er daarmee niet slechts toe de tenuitvoerlegging te versterken, maar draagt bovendien, in generaal-preventieve zin, bij aan de voorkoming van strafbare feiten. Ook anderszins hebben de mogelijkheden om criminele winsten te verhullen en weg te sluisen om confiscatie te voorkomen zeer onwenselijke gevolgen voor de samenleving. Een gebrekkig zicht op de revenuen van het criminele gedrag levert een bedreiging op van de integriteit van het legale economische verkeer en daarmee van de maatschappelijke orde. Het bij derden onderbrengen van vermogensbestanddelen om deze aldus aan het zicht van politie en justitie te onttrekken kan zeer wel aanleiding zijn te veronderstellen dat deze criminele winsten opnieuw worden of zijn geïnvesteerd of aan het plegen van nieuwe strafbare feiten bijdragen. Ik zie hierin meer dan rechtvaardiging voor een inmenging in de persoonlijke levenssfeer van degene tegen wie het onderzoek zich richt in voorkomende gevallen. Daarbij beziet de rechter-commissaris telkens afzonderlijk kritisch de mate waarin een inmenging proportioneel kan worden geacht en of met de inzet van minder ingrijpende middelen niet kan worden volstaan.

6.8 Einde onderzoek en notificatie

Het onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde kan op verschillende wijzen eindigen. In de eerste plaats doordat de officier van justitie oordeelt dat voor de voortzetting daarvan geen grond bestaat. Daarnaast kan het onderzoek eindigen,

doordat de geldigheidsduur van de rechterlijke machtiging verstrijkt. Ook indien de veroordeelde aan diens betalingsverplichting geheel heeft voldaan, eindigt het onderzoek. Zo er bijzondere opsporingsbevoegdheden werden ingezet, voorziet het voorstel in een verplichting tot notificatie van degene tegen wie het onderzoek zich richt en de vernietiging van de zich daarvoor lenende gegevens. Hiertoe zijn in het voorstel de artikelen 126bb en 126dd Sv van overeenkomstige toepassing verklaard.

6.9 Overige wijzigingen

In overeenstemming met de voorgestelde redactie van artikel 577ba Sv, wordt ook in artikel 577b, eerste lid, Sv tot uitdrukking wordt gebracht dat het verhaal mede kan worden genomen op de voorwerpen van de in artikel 94a, derde lid, Sv bedoelde anderen. Naar algemeen wordt aangenomen, is dit ook thans reeds mogelijk, hetgeen volgt uit het samenstel van de bepalingen van 94a, derde, Sv, artikel 574 Sv en het bepaalde in artikel 704 Rv. In rechtsbescherming voor deze anderen is naar mijn oordeel afdoende voorzien nu zij zich op de voet van artikel 552a Sv over het conservatoir beslag kunnen beklagen.

7. Het reisverbod

7.1 Algemeen

Op deze plaats sta ik tenslotte stil bij een voorziening waarmee ik uitvoering geef aan de motie van Van Haersma Buma (Kamerstukken II 2004/05, 29 800 VI, nr. 43) die op 15 maart 2005 werd aangenomen (Aanhangsel Handelingen II, 2004/05, nr. 59). In deze motie zijn voorstellen gedaan om zware criminaliteit aan te pakken. Hiervoor ging ik in op een aantal nieuwe mogelijkheden om crimineel vermogen af te nemen zoals de bewijslastomkering en de introductie van opsporingsbevoegdheden voor de gevallen waarin de veroordeelde een aan hem opgelegde ontnemingsvordering niet betaalt. Daarmee wordt in belangrijke mate en op efficiënte wijze tegemoet gekomen aan de doelstelling van het in de motie neergelegde voorstel tot een ondercuratelestelling van de veroordeelde. Immers wordt zo voorkomen dat een veroordeelde na diens invrijheidstelling zijn criminele vermogen behoudt en hernieuwd kan investeren. Aanvullend daarop, maakt het in de motie neergelegde voorstel om de reismogelijkheden van personen die veroordeeld zijn wegens het plegen van zware misdrijven deel uit van het onderhavige voorstel. Daarop ziet dit onderdeel van de toelichting.

7.2 Het reisverbod als bijkomende straf

Gezien de behoefte en noodzaak die bestaat om tot een effectieve aanpak van ernstige delicten als bijvoorbeeld drugssmokkel te komen en grootschalige recidive te voorkomen, acht ik het wenselijk om de reismogelijkheden in voorkomende gevallen te kunnen beperken. Daarbij betrek ik mede de gedachte dat niet alleen de criminaliteit waarmee winsten worden geboekt internationale dimensies heeft, maar ook de wijze waarop deze criminele winsten worden besteed. Voor de gevallen waarin aanwijzingen bestaan dat vermogen van de veroordeelde buiten Nederland is geïnvesteerd, kan het reisverbod er een bijdrage aan leveren dat criminele winsten aan de veroordeelde niet bij voortduring ter beschikking staan.

Bij veroordeling wegens een misdrijf met een grensoverschrijdend karakter kan ingevolge het voorgestelde artikel 32, eerste lid, onderdeel a, een reisverbod als bijkomende straf worden opgelegd. Het reisverbod kan ook worden ingezet met als oogmerk verhaalsfrustratie te voorkomen, nadat een ontnemingsmaatregel is opgelegd (artikel 32, eerste lid, onderdeel b). In het voorgestelde reisverbod kan de rechter de veroordeelde bij wijze van bijkomende straf een verbod opleggen om gedurende maximaal twee jaren naar andere landen te reizen. Voorwaarde voor het opleggen van een reisverbod is dat de betrokkene veroordeeld is voor een misdrijf waarbij grensoverschrijding een wezenlijk element is. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan delicten als drugssmokkel, mensenhandel of mensensmokkel. Van het opleggen van een reisverbod aan personen die zich schuldig maken aan misdrijven met een grensoverschrijdend karakter, zal een duidelijk speciaal preventief effect kunnen uitgaan. Het reisverbod kan een algemeen verbod inhouden of een verbod om één of meer specifieke landen of gebieden te bezoeken. Het reisverbod kan er niet toe strekken om de bewegingsvrijheid binnen het grondgebied van de Staat te beperken. De rechter bepaalt bij oplegging van het reisverbod de periode waarvoor het reisverbod geldt. De beperking van de bewegingsvrijheid die het gevolg is van het reisverbod, wordt met dit voorstel van de noodzakelijke wettelijke basis voorzien.

7.3 Doelen reisverbod

Doel van een reisverbod is het voorkomen van herhaling van misdrijven met een grensoverschrijdend karakter. Het reisverbod heeft primair een speciaal preventief karakter en is niet gericht op leedtoevoeging. Gelet op het speciaal preventieve doel dat wordt nagestreefd, is gekozen voor een reisverbod in de vorm van een bijkomende straf. Door oplegging van een hoofdstraf dient recht te worden gedaan aan het punitieve element in de bestraffing en door het uitspreken van een reisverbod aan het speciaal

preventieve element. Bepalend voor de vraag of een reisverbod de aangewezen straf is, is niet de aard van het delict maar het grensoverschrijdende element in de uitvoering van het misdrijf. In het geval bedoeld in artikel 32, eerste lid, onderdeel a, Sr uit het grensoverschrijdende karakter zich bij de uitvoering van het misdrijf. Het grensoverschrijdende karakter kan in die gevallen los staan van de delictsomschrijving, zoals in het geval van seksueel misbruik van minderjarigen gepleegd in het buitenland door een Nederlander. Vooral in de gevallen dat grensoverschrijding een wezenlijke rol speelt bij het plegen van het misdrijf kan een reisverbod bijdragen aan de voorkoming van recidive. Gelet op de speciaal preventieve functie van het reisverbod, is het aan de rechter gelaten - aan de hand van de omstandigheden van het geval - te bepalen of er sprake is van een misdrijf met een grensoverschrijdend karakter.

In het geval bedoeld in artikel 32, eerste lid, onderdeel b, Sr komt het grensoverschrijdende karakter tot uitdrukking in de waarschijnlijkheid dat criminele winsten buiten Nederland zijn of worden geïnvesteerd. Het onbelemmerd kunnen reizen door de veroordeelde, draagt in die gevallen bij aan het ongestoord genot van de bezittingen die de veroordeelde buiten Nederland heeft ondergebracht en die met criminele activiteiten zijn gefinancierd.

Als de rechter oordeelt dat grensoverschrijding een wezenlijk onderdeel van het misdrijf uitmaakt en een reisverbod bijdraagt aan de voorkoming van herhaling van eenzelfde of verwant misdrijf, kan de rechter een reisverbod aan betrokkene opleggen.

7.4 De verenigbaarheid met grondrechten

Het voorgestelde reisverbod heeft tot doel de bewegingsvrijheid te beperken van personen die zijn veroordeeld voor een misdrijf met een grensoverschrijdend karakter. Hiermee wordt de veroordeelde beperkt in het recht om zich zonder inmenging van de overheid te verplaatsen en het land te verlaten. Een reisverbod leidt tot een vrijheidsbeperking van betrokkene. In artikel 2, vierde lid, van de Grondwet is het recht opgenomen om het land te verlaten. De Grondwet voorziet in de mogelijkheid dat bij formele wet het recht om het land te verlaten en daarmee het recht op een paspoort, wordt beperkt. Met dit voorstel wordt aan de grondwettelijke eis van beperking van het grondrecht bij formele wet voldaan.

Niet alleen de Grondwet, maar ook internationale verdragen beschermen de burger in zijn recht om het land te verlaten en zich vrijelijk binnen het grondgebied van de staat te verplaatsen. Het recht op bewegingsvrijheid en het recht om het land te verlaten zijn beide opgenomen in artikel 2 van het Vierde Protocol (VP) bij het EVRM en artikel 12 van het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) en beide

bepalingen hebben een gelijke strekking. In beide verdragen zijn zowel het recht op bewegingsvrijheid en het recht om het land te verlaten niet absoluut. Beide verdragen bieden de mogelijkheid om deze rechten te beperken. Een beperking op het recht om het land te verlaten of zich binnen de staat vrijelijk te bewegen is mogelijk indien deze is voorzien bij wet, een legitiem doel dient en noodzakelijk is in een democratische samenleving.

Zoals hiervoor al is opgemerkt met betrekking tot de eisen die de Grondwet stelt ten aanzien van de beperkingen op het recht om het land te verlaten, beoogt dit wetsvoorstel voor een reisverbod als bijkomende straf een wettelijke basis te bieden voor de beperking van het recht om het land te verlaten. Deze wettelijke basis voldoet aan de door het EHRM geformuleerde criteria van toegankelijkheid en voorzienbaarheid van de wettelijke regeling. De beperking van de bewegingsvrijheid en het recht om het land te verlaten door een reisverbod dient een legitiem doel. Tot de legitieme doelen die in artikel 2 VP EVRM en artikel 12 IVBPR worden genoemd behoren onder andere de voorkoming van strafbare feiten, de handhaving van de openbare orde en de bescherming van rechten en vrijheden van anderen. Deze doelen komen overeen met de doelen die worden nagestreefd met de invoering van een reisverbod als bijkomende straf. Het reisverbod is bedoeld om recidive te voorkomen van bijvoorbeeld drugskoeriers of sekstoeristen en tevens te voorkomen dat zij nieuwe slachtoffers maken. Zowel de voorkoming van nieuwe strafbare feiten als ook de bescherming van de rechten en vrijheden van de potentiële slachtoffers zijn bij een reisverbod in het geding.

Het voorgestelde reisverbod, dat de bewegingsvrijheid en het recht om het land te verlaten beperkt, acht ik in overeenstemming met de door het EVRM en IVPBR geformuleerde eis dat de beperking noodzakelijk dient te zijn in een democratische samenleving. Bij specifieke delicten als bijvoorbeeld drugssmokkel is strafbedreiging en strafoplegging onvoldoende gebleken om grootschalige smokkel en veelvuldige recidive te voorkomen. Om tot een effectieve bestrijding van herhaling van deze misdrijven te komen, is het noodzakelijk om de bewegingsvrijheid van veroordeelde drugssmokkelaars in te perken. Bij de vormgeving van het reisverbod is een evenwicht gezocht tussen de belangen van de veroordeelde die in zijn bewegingsvrijheid wordt beperkt en de bescherming van de belangen van burgers en overheid, zoals het beschermen van de rechten van (nieuwe) slachtoffers en het algemeen belang dat er geen criminaliteit plaatsvindt. Gezien de ernst van de misdrijven, met een grensoverschrijdend karakter en de grote mate van recidive bij bepaalde misdrijven acht ik het noodzakelijk om door middel van een reisverbod te voorkomen dat veroordeelde daders opnieuw misdrijven plegen met een grensoverschrijdend karakter. Voor de geloofwaardigheid van de

rechtsstaat is het van groot belang dat de overheid alle mogelijke maatregelen neemt om te voorkomen dat veroordeelden na executie van de opgelegde straf opnieuw misdrijven plegen.

De ernst van de ingreep in de grondrechten van de persoon aan wie een reisverbod is opgelegd, wordt in de voorgestelde wettelijke regeling in belangrijke mate beperkt door de voorwaarden die gelden ten aanzien van de oplegging van een reisverbod. Allereerst kan worden gewezen op de beperking dat een reisverbod alleen kan worden opgelegd indien een reisverbod bijdraagt aan de voorkoming van herhaling van een misdrijf met een grensoverschrijdend karakter. De proportionaliteit van de ingreep in de bewegingsvrijheid en het recht om het land te verlaten is eveneens gelegen in de beperkte duur waarvoor een reisverbod kan worden opgelegd. Een reisverbod kan bij de veroordeling voor maximaal twee jaren worden uitgesproken. De beperking van het grondrecht is daardoor beperkt in tijd. Daarnaast biedt het voorgestelde reisverbod de rechter de mogelijkheid om bij oplegging van de straf, het reisverbod te beperken tot specifieke landen of een specifieke regio. Door deze territoriale beperking kan de rechter een juiste balans vinden tussen de ernst van de ingreep op het grondrecht van de veroordeelde en het gewicht van het belang dat met het reisverbod wordt gediend. De rechter zal bij het opleggen van een reisverbod als bijkomende straf of als afzonderlijke straf de specifieke omstandigheden van het geval meewegen om tot een proportionele straftoemeting te komen. De invoering van een reisverbod biedt de rechter de mogelijkheid om ook in combinatie met andere straffen of maatregelen adequaat straf toe te meten. Per geval kan worden bepaald of een reisverbod een geschikte en proportionele straf is. In het vonnis zal de rechter zijn keuze voor een reisverbod dienen te motiveren, rekening houdend met de ernst en aard van het misdrijf en de persoon van de verdachte. Het onafhankelijke en gemotiveerde oordeel van de rechter waarborgt proportionele toepassing van een reisverbod als bijkomende straf. De rechtsbescherming en waarborgen die een veroordeelde geniet op grond van onder andere artikel 6 EVRM zijn bij oplegging van een reisverbod van gelijke toepassing als bij oplegging van de hoofdstraffen en overige bijkomende straffen.

Ook na oplegging van de straf biedt het voorgestelde reisverbod de mogelijkheid tot een proportionele toepassing van de straf te komen. In het geval dat, gelet op de bijzondere persoonlijke omstandigheden van betrokkene, strikte uitvoering van het reisverbod de proportionaliteit van de straf geweld aan zou doen, voorziet het voorstel in de mogelijkheid van een verzoek tot tijdelijke onderbreking van de tenuitvoerlegging van het reisverbod. Door deze mogelijkheid van strafonderbreking kan recht worden gedaan aan specifieke omstandigheden in de persoonlijke levenssfeer. Hierbij kan worden

gedacht aan bijvoorbeeld levensbedreigende ziekte of overlijden van naaste familieleden in een land waarvoor het reisverbod geldt. In het geval zich dergelijke bijzondere persoonlijke omstandigheden voordoen, kan het reisverbod worden onderbroken om de betrokkene in staat te stellen familie te bezoeken of een begrafenis bij te wonen.

7.5 Verenigbaarheid reisverbod met artikel 18 EG-verdrag

Het reisverbod raakt voorts aan het in artikel 18, eerste lid, EG-verdrag neergelegde recht vrij op het grondgebied van de lidstaten te reizen en te verblijven, "onder voorbehoud van de beperkingen en voorwaarden die bij het EG-verdrag en de bepalingen ter uitvoering daarvan zijn vastgesteld".

Artikel 18 EG-Verdrag betreft één van de bepalingen die het Europees burgerschap inhoud geven. Het artikel komt rechtstreekse werking toe zodat de Unieburger al op grond van dit artikel in beginsel bewegingsvrijheid heeft binnen de Unie. (HvJEG 17 september 2002, Baumbast en R tegen Secretary of State for the Home Department, zaak C-413/99). Algemene voorwaarden om in beginsel een beroep op deze bepaling te kunnen doen, zijn dat (a) men onderdaan is van een lidstaat, (b) men legaal verblijft op het grondgebied van een andere lidstaat, en (c) het moet gaan om een situatie die zich binnen de werking van het gemeenschapsrecht bevindt. Behalve dat aan deze voorwaarden moet zijn voldaan, kan de communautaire wetgever beperkingen en (nadere) voorwaarden stellen. Dat is gebeurd met richtlijn 2004/38/EG van 29 april 2004. De richtlijn bepaalt dat ook de lidstaten zelf beperkingen en voorwaarden kunnen stellen aan de uitoefening van het recht tot vrij verblijf en reizen. Volgens artikel 27 van de richtlijn dienen maatregelen die dat oogmerk hebben, te voldoen aan het proportionaliteitsbeginsel en te zijn gebaseerd op het gedrag van de betrokken personen. Artikel 27, eerste lid, van de richtlijn formuleert daarbij als algemeen beginsel dat de redenen van openbare orde, openbare veiligheid of volksgezondheid niet voor economische doeleinden mogen worden aangevoerd. Het tweede lid van artikel 27 vereist dat de beperkende maatregelen in overeenstemming moeten zijn met het evenredigheidsbeginsel en uitsluitend op het gedrag van de betrokkene mogen zijn gebaseerd. Het voorgestelde reisverbod voldoet aan het evenredigheidsbeginsel en is specifiek gericht op het gedrag van de betrokkene. De beperking van de bewegingsvrijheid door het opleggen van een reisverbod is niet ingegeven door economische motieven, maar heeft een speciaal preventief karakter. De rechter zal op grond van artikel 27, tweede lid, van richtlijn 2004/38/EG bij de oplegging van een reisverbod dat geldt voor één of meer lidstaten van de Europese Unie, moeten beoordelen of het reisverbod noodzakelijk is ter voorkoming van een actuele, werkelijke en voldoende ernstige bedreiging voor een fundamenteel belang van de samenleving. In

het voorstel heeft de rechter de daarvoor benodigde ruimte. De richtlijn bepaalt dat een strafrechtelijke veroordeling als zodanig geen reden vormt voor maatregelen die het recht op vrij verkeer belemmeren. In het geval van een reisverbod geldt dat het reisverbod niet voortvloeit uit een strafrechtelijke veroordeling als zodanig. Een reisverbod wordt in specifieke gevallen als specifieke straf opgelegd. Het gedrag van betrokkene en de speciale preventie zijn bepalend voor het al dan niet opleggen van een reisverbod. Gelet op deze op speciale preventie gerichte afweging door de rechter is de belemmering van het vrije verkeer van personen binnen de Europese Unie gerechtvaardigd op grond van de openbare orde.

8 Overige wijzigingen

Van de gelegenheid die het wetsvoorstel biedt, maak ik gebruik om enkele wijzigingen van meer bescheiden aard voor te stellen, welke wijzigingen de praktijk van de ontneming verder kunnen faciliteren.

8.1 De uitspraak op de ontnemingsvordering

In afwijking van de in artikel 345 Sv vervatte hoofdregel dat binnen twee weken nadat het onderzoek ter terechtzitting is gesloten de rechterlijke uitspraak plaatsvindt, kan de rechter die oordeelt over een vordering tot ontneming van wederrechtelijk verkregen voordeel ook later uitspraak doen. De wet schrijft geen termijn voor, noch schrijft de wet voor dat deze datum van uitspraak bij het sluiten van het onderzoek door de rechtbank wordt bepaald. Artikel 410, eerste lid, Sv schrijft daarnaast voor dat het Openbaar Ministerie indien het hoger beroep instelt, binnen veertien dagen een schriftuur houdende de grieven tegen het beroepen vonnis indient. Ook de verdachte kan een dergelijke schriftuur indienen, doch de wet vereist dit niet. In het bijzonder de omstandigheid dat bij het sluiten van het onderzoek naar de huidige wettelijke regeling niet behoeft te worden bepaald wanneer uitspraak wordt gedaan, terwijl het indienen van een appèlmemorie binnen twee weken daarna is voorgeschreven, acht ik bezwaarlijk. Het in voorkomende gevallen achterwege blijven van een datumbepaling kan ertoe leiden dat de werkzaamheden die gepaard gaan met het opstellen van een appèlmemorie, onder druk komen te staan. Voor de planning van de werkzaamheden die gepaard gaan met het instellen van hoger beroep, is het wenselijk wanneer het tijdstip waarop de rechtbank uitspraak zal doen, tevoren bekend is. Met de voorgestelde aanpassing van artikel 511e, eerste lid, Sv wordt gewaarborgd dat alle procesdeelnemers tijdig na de uitspraak gerezen bezwaren tegen de genomen beslissing kenbaar kunnen maken, zonder dat dit tot vertraging in de afhandeling van een hoger beroep hoeft te leiden. Met de

voorgestelde aanpassing van artikel 511e Sv beoog ik hieraan tegemoet te komen, nu daarmee is voorzien in een wettelijke termijn van zes weken voor het doen van uitspraak op de ontnemingsvordering.

8.2 *Schriftelijke voorbereiding*

Met de aanpassing van artikel 511d wordt een basis gecreëerd voor een algemene maatregel van bestuur waarmee nadere regels kunnen worden gesteld over de schriftelijke voorbereiding van ontnemingsprocedures. Daarmee kunnen regels worden gesteld met het oog op de bevordering van een vlot verloop en een deugdelijke procesgang van de ontnemingprocedure in het geval deze van een schriftelijke voorbereiding wordt voorafgegaan.

9 Financiële gevolgen van het wetsvoorstel

Het voorstel vloeit voort uit de uitvoering van het Coalitieakkoord en maakt onderdeel uit van de maatregelen tot versterking van de bestrijding van de financieel-economische criminaliteit (FINEC). De inkomsten uit ontneming van crimineel vermogen door het Openbaar Ministerie zijn in het jaar 2007 ten opzichte van de jaren daarvoor verdubbeld van circa 11 miljoen euro in 2005 tot ruim 23 miljoen euro in 2007. Naar verwachting zullen de nieuwe wettelijke maatregelen, waaronder de omkering van de bewijslast en de vereenvoudigingen die zijn doorgevoerd in het verband van het anderbeslag (94a Sv), eveneens leiden tot een opbrengstenstijging uit ontnemingen tot ruim 30 miljoen euro in 2011 en ruim 35 miljoen euro structureel vanaf 2013. Hiermee is in de begroting van Justitie al rekening gehouden. Het wetsvoorstel is daarmee noodzakelijk om de ontvangstentaakstelling te kunnen realiseren.

Dat deze inkomsten een stijgende lijn laten zien, is mede ingegeven door de investeringen in het kader van de intensiveringsprogramma's aanpak georganiseerde misdaad en versterking van de aanpak van financieel-economische criminaliteit. Het openbaar ministerie en de politie zijn met deze FINEC-middelen toegerust op de aanvullende taken als gevolg van de wetwijzigingen. Het wetsvoorstel heeft daarmee nu geen gevolgen voor de Rijksbegroting in enge zin anders dan al in de begrotingsramingen tot 2013 zijn aangegeven.

Artikelsgewijs

Artikel I

Onderdelen A en B

Met deze onderdelen is voorzien in de invoering van de bijkomende straf van het reisverbod. Deze onderdelen zijn toegelicht in paragraaf 7 van het Algemeen Deel.

Onderdeel C

Met onderdeel C is voorzien in een uitbreiding van de bijkomende straf van verbeurdverklaring. Het onderdeel is toegelicht in het Algemeen Deel onder 3.

Onderdeel D

Met dit onderdeel is voorzien in een aanpassing van artikel 36e Sr waarin de ontnemingsmaatregel regeling vindt. De aanpassingen in artikel 36e, tweede lid, Sr strekken tot vereenvoudiging van de regeling. De aanpassingen zijn toegelicht in het Algemeen Deel onder 4.

Met aanpassing van het derde lid van artikel 36e, wordt voorzien in de introductie van een wettelijk bewijsvermoeden. Daarmee kan een wettelijke omkering van de bewijslast worden bereikt in het geval er sprake is van een misdrijf met een wettelijke strafbedreiging van een geldboete van de vijfde categorie en aannemelijk is dat ook andere strafbare feiten er op enigerlei wijze aan hebben bijgedragen dat de veroordeelde voordeel heeft genoten. In die gevallen wordt van de veroordeelde inzicht verlangd in de herkomst van zijn vermogen in een periode van zes jaren voorafgaand aan het plegen van het misdrijf. Daarbij kunnen gebleken uitgaven (derde lid, onderdeel a.) een rol spelen of kunnen de voorwerpen die onder de veroordeelde worden aangetroffen als uitgangspunt worden genomen (onderdeel b.). Met het woordgebruik "of" is naar vast gebruik in wetgevingsterminologie en/of bedoeld. Daarmee wordt beoogd een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen van de vermogenspositie van degene tegen wie de vordering zich richt. Dubbeltellingen dienen daarbij echter te worden voorkomen.

Met het vierde lid (nieuw) is voorzien in demogelijkheid het wettelijk bewijsvermoeden over een kortere periode werkzaam te doen zijn. Dit kan op vordering van het Openbaar Ministerie of op vordering van degene tegen wie de vordering zich richt.

Artikel II

Onderdeel A

Met dit onderdeel wordt de regeling van het conservatoir "anderbeslag" aangepast. In het derde lid komt het zogenoemde "afkomstvereiste" te vervallen. Met de uitbreiding van het derde lid, wordt handhaving van het vierde lid overbodig en komt dit te vervallen. Het voorstel is toegelicht in paragraaf 5 van het Algemeen Deel.

Onderdeel B

Naar aanleiding van het advies van de Rvdr wordt met dit onderdeel het instellen van een sfo ook mogelijk nadat de veroordeling in de hoofdzaak onherroepelijk is geworden. Het vereiste dat de ontnemingsvordering tijdig in de hoofdzaak is aangekondigd, blijft daarmee onverkort van toepassing.

Onderdeel C

Naar aanleiding van het advies van het Openbaar Ministerie wordt met dit onderdeel verhelderd dat derden bij wie inlichtingen zijn ingewonnen in het kader van een sfo daarover geheimhouding dienen te betrachten.

Onderdelen D tot en met F

Met deze onderdelen wordt voorzien in de mogelijkheid bij algemene maatregel van bestuur nadere regels te stellen over de schriftelijke voorbereiding. Ook wordt de uitspraaktermijn in ontnemingszaken gemaximeerd op zes weken. Deze wijzigingen zijn toegelicht in paragraaf 8 van het algemeen deel.

Onderdeel G

Dit onderdeel hangt samen met de invoering van het reisverbod en ziet op de ministeriële bevoegdheid de uitvoering van deze bijkomende straf tijdelijk te onderbreken. Het voorstel is toegelicht in paragraaf 6 van het Algemeen Deel.

Onderdeel H

Met het onderdeel wordt voorzien in een executoriaal "anderbeslag". Met dit onderdeel wordt artikel 577b, eerste lid, Sv aangepast om te verhelderen dat voorwerpen waarop conservatoir "anderbeslag" is gelegd, ook kunnen worden uitgewonnen.

Onderdeel I

Dit onderdeel betreft de introductie van het "Onderzoek naar het vermogen van de veroordeelde". Het wordt toegelicht in paragraaf 6 van het Algemeen Deel.

Artikel IV

Met dit onderdeel wordt voorzien in een evaluatiebepaling van enkele onderdelen van de wet. Het betreft de verplichte omkering van de bewijslast in artikel 36e Sr en de aanpassing van het "anderbeslag" in artikel 94a Sv.

De Minister van Justitie,

